
MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING KULTURMILJÖ OCH STADSBILD

Del av Ön 2:52 m.fl. hotell vid Kanaludden, Härnösand

UPPDRAGSNUMMER 3562004000

SAMRÅDSHANDLING 2016-04-19

SWECO ARCHITECTS AB

ANDERS STJERNBERG

NICHOLAS BUNKER

LINN HERMANSSON

Innehåll

Sammanfattning

1	Bakgrund	6
2	Planer för området	7
3	Lagstiftning för kulturvärden	7
3.1	Miljöbalken (1998:808)	7
3.2	Kulturmiljölagen (1988:950)	8
3.3	Plan- och bygglagen (2010:900)	8
4	Planförslag	9
4.1	Alternativ placering	9
4.2	Nollalternativ	9
5	Avgränsningar	9
5.1	Omfattning, innehåll	9
5.2	Utgångspunkter, planeringsunderlag	10
5.3	Fysisk avgränsning	10
6	MÅL OCH RIKTLINJER	11
6.1	Nationella miljömål	11
6.2	Kommunala mål och riktlinjer	11
7	Förutsättningar kulturmiljö och stadsbild	12
7.1	Historia	12
7.2	Stadsbild	13
7.3	Riksintresse kulturmiljö	15
7.4	Riksintressets värden och dess uttryck	16
7.5	Utpekade kulturmiljövärden inom utredningsområdet	17
7.6	Byggnader skyddade genom kulturmiljölagen	19
7.7	Arkeologi	21
7.8	Kyrkligt kulturminne	21
8	Bedömningsmetodik	21
8.1	Direkta konsekvenser	22
8.2	Indirekta konsekvenser	24

9	Analys	28
9.1	Omfattning av riksintressets värde	28
9.2	DIREKTA KONSEKVENSER	30
9.3	BETYDELSE AV DIREKTA KONSEKVENSER	33
9.4	INDIREKTA KONSEKVENSER	33
9.4.1	Utsiktspunkt 1 (UP1) NATTVIKEN	34
9.4.2	Utsiktspunkt 2 (UP2) GÅDEÅPARKEN (mot nordost)	36
9.4.3	Utsiktspunkt 3 (UP3) KORSMÄSSVÄGEN	38
9.4.4	Utsiktspunkt 4 (UP4) TELEGRAFGRÄND	40
9.5	BETYDELSE AV INDIREKTA KONSEKVENSER	42
10	Sammanfattning och slutsats av indirekt och direkt betydelse	43
11	Kumulativa effekter	44
12	Åtgärdsförslag	44
13	Underlag	45
	Bilagor	46

Sammanfattning

Härnösands kommuns samhällsförvaltning upprättar under 2016 en ny detaljplan för hotellbyggnad, belägen på Kanaludden i centrala Härnösand. Sweco har i samband med detaljplanearbetet tagit fram en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) för kulturmiljö. Föreliggande MKB behandlar planförslaget, alternativ placering samt ett nollalternativs konsekvenser avseende kulturmiljö och stadsbild.

Planområdet är beläget på Härnön, i centrala Härnösand, vid södra sundets mynning och i direkt anslutning till kanalens inlopp från söder. Syftet med planändringen är att ändra markanvändningen PARK i gällande planväster om simhallen, för att skapa möjlighet att uppföra ett hotell. Området har gott om vegetation i form av träd och gräsmatta. Nuvarande detaljplan upprättades för att möjliggöra anläggandet av en utomhusbassäng genom en sydlig anslutning mellan simhall och vattnet, men bassängen har inte realiserats. Man ville också skapa byggrätt för gästhamn, parkering samt skapa lokalgata. Planförslaget möjliggör en ny hotellbyggnad med en placering på den västra sidan, i anslutning till befintlig simhall på Kanaludden. Även en alternativ placering är föreslagen, på den östra sidan om simhallen. Byggnaden är avsedd att utformas och placeras så att den så långt som möjligt ska samverka med omgivande bebyggelse. Den maximala byggnadshöjden är nio våningar.

Alternativ placering av hotellet öster om befintlig simhallen innebär en spegelbild av planförslaget. Området består idag av stora gräsytor, boulebanor och hårdgjorda parkeringsytor.

Nollalternativet, d.v.s. en situation utan att planförslaget genomförs, innebär en markanvändning enligt gällande planer fram till dess att gällande detaljplan upphör. Bebyggelsen på aktuell del av Kanaludden består av simhallen och dess omgivning samt en pumpstation för avloppsvatten. Strax öster om simhallen ligger Härnösands gästhamn, som även har lokaler i anslutning till simhallen.

Kanaludden ligger inom en kulturmiljö av riksintresse enligt miljöbalken 3 kap 6 §. Att ett område är av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kapitlet miljöbalken innebär att det bedöms ha så höga kulturvärden att det är av vikt för hela landet. I planeringen ska därför dessa värden ges företräde framför motstående intressen, förutsatt att inte även dessa är av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd bara om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar kulturvärdena. Delar av Kanaludden omfattas av centrala stadens kulturlager (RAÅ 26:1) som utgör fast fornlämning, och har bedömts ha ett medeltida ursprung.¹ Kulturlagret kan komma att beröras vid genomförande av planförslag (2 kap. KML). Härnösands Domkyrka räknas som ett kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. KML.

Riksintresset för centrala Härnösand, där Kanaludden innefattas, benämns Härnösand [Y 21]. Länsstyrelsen Västernorrland har i ett pilotprojekt tillsammans med Härnösands kommun, under 2013, tagit fram en ny riksintressebeskrivning, där riksintresseområdets värdekärnor redovisas och beskrivs.

¹ http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html?utm_source=fornsok&utm_medium=block&utm_campaign=ux-test 2016-04-12

Syftet med denna MKB är att göra en bedömning huruvida planförslag eller alternativ placering ger upphov till påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljö (Härnösand [Y 21]). Analysarbetet har utgått ifrån befintliga underlag, som den tidigare nämnda kulturmiljöanalysen och riksintressebeskrivningen för riksintresset Härnösand, och med hjälp av platsbesök vid två tillfällen (8-9/3 och 13/4 2016) samt utifrån nedanstående metodik utarbetad för att bedöma eventuell skada. Bedömningen av vad som utgör påtaglig skada är alltid platsspecifik och knuten till åtgärden och dess omfattning.

Förändringar som kan uppstå genom de alternativ som utreds för detaljplan inom området Kanaludden kan ge upphov till två typer av konsekvenser. Dels direkta konsekvenser, det vill säga fysiska förändringar/påverkan på miljöer. I detta fall berörs till stor del parkmark vid Kanaludden av fysiska förändringar, vilka kan ge upphov till direkta konsekvenser på kulturmiljö- och landskapsvärden. Även fornlämning i form av stadslager berörs av direkta konsekvenser vid ett genomförande av planförslag. Ett hotell med placering på Kanaludden kommer att vara visuellt exponerat och kan **komma att ge indirekta konsekvenser** på kulturmiljö- och stads-/landskapsbildsvärden genom fysiska förändringar. Bedömning av indirekta konsekvenser på kulturmiljövärden, d.v.s. konsekvenser på olika upplevda, visuella värden, är ofta komplext. Inte sällan ifrågasätter allmänhet och myndigheter hur slutsatser har dragits och bedömningar gjorts i miljökonsekvensbedömningar. Av bland annat den anledningen har här en metodik utarbetats för att försöka härleda hur olika slutsatser dragits beträffande värden, sårbarhet för förändringar samt konsekvenser på kulturmiljövärden. Metodiken vi använt är baserad på en engelsk metod: 'Seeing History in the View: A method for assessing heritage significance in views' – English Heritage 2011. Metoden har utvecklats särskilt för att bedöma värde och påverkan på kulturellt viktiga vyer inom MKB-processen, där det är av stor vikt att kunna hantera olika typer av förändringar.

För ändamålet med denna bedömning har fyra representativa utsiktspunkter identifierats utifrån GIS- och 3D-modellsstudier, fältarbete och samråd med Härnösands kommun. De aktuella utsiktspunkterna valdes ut för att vara representativa för vyer i omgivningen och deras sammansättning och kvalitet där kulturellt viktiga värden kan ses i landskapet. Dessa platser har också valts utifrån sin egen kulturella betydelse, till exempel en vy från en historisk gata, eller den plats där motiv för ett historiskt vykort eller foto är vanligt förekommande. Alla representativa utsiktspunkter är platser som är tillgängliga för allmänheten.

VALDA UTSIKTSPUNKTER:

- UTSIKTSPUNKT 1 (UP1) NATTVIKEN
- UTSIKTSPUNKT 2 (UP2) GÅDEÅPARKEN (MOT NORDOST)
- UTSIKTSPUNKT 3 (UP3) KORSMÄSSVÄGEN
- UTSIKTSPUNKT 4 (UP4) TELEGRAFRÄND

Omfattningen av studien innebar att fotografering inte kunde göras under både sommar och vinter och därmed kunde inte graden av siktavskärmning som vegetationen tillför bedömas till fullo. Detaljplaneområdet besöktes och fotograferades under mars och april 2016 innan lövsprickning.

Gällande kumulativa effekter finns inga liknande projekt på förslag, projektet på Kanaludden är unikt för staden. I skrivande stund är det anses att det inte finns risk för kumulativa effekter från hotellet i kombination med andra projekt.

Varken planförslag eller alternativ placering är optimala markområden för en hotelletablering sett ur ett kulturmiljöperspektiv. När det gäller planförslaget kan fast fornlämning (stadslager) kan komma att påverkas, likaså behöver träd och parkmark tas i anspråk. En alternativ placering öster om simhallen innebär att inga fasta fornlämningar berörs, äldre träd behöver inte tas i anspråk i lika hög utsträckning, kulturmiljövärden knutna till riksintresset och stadsbilden påverkas generellt något mindre

Den generella slutsatsen kring påverkan gällande planförslaget är att det har en måttlig negativ inverkan på riksintresset Härnösand [Y 21].

Den generella slutsatsen kring påverkan gällande alternativ placering är att det har en måttlig/låg negativ inverkan på riksintresset Härnösand [Y 21].

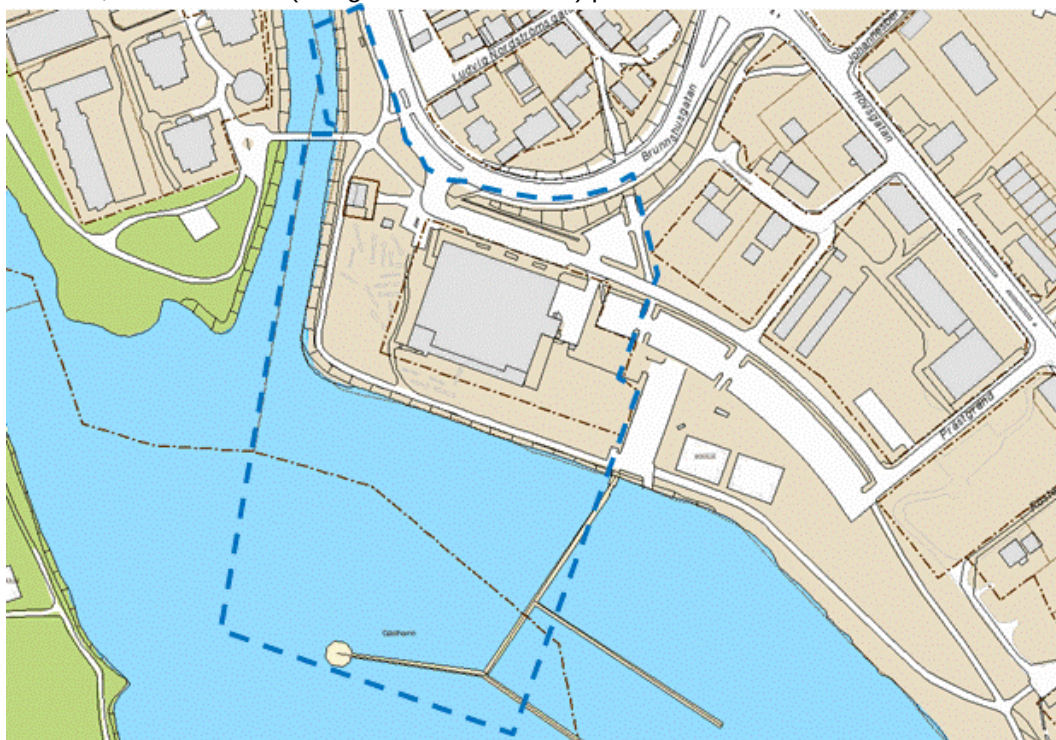
Planförslaget eller det alternativa förslaget påverkar inte karaktärsdrag, strukturer, funktioner och samband som utgör förutsättningar för riksintresset i den mån att det inte längre är läsbart. Däremot har både planförslag och alternativ placering en viss inverkan på ovan nämnda attribut, och planförslaget har en viss reducerande effekt av Domkyrkans dominans som stadens landmärke. Negativ inverkan kan anses bli så pass liten att området inte i något avseende förlorar sitt värde som riksintresse.

Att använda utsiktspunkter har varit ett viktigt redskap för att utreda placeringarnas lämplighet ur ett kulturmiljöperspektiv. Den visuella påverkan från utsiktspunkter på olika platser i staden varierar och ger inte en enhetlig fördel för något av alternativen. Med utgångspunkt i riksintresset Härnösand [Y 21] kan konstateras att slutsatsen kring påverkan gällande planförslaget är att det har en måttlig negativ inverkan på riksintresset Härnösand [Y 21]. När det gäller alternativ placering är slutsatsen att det har en måttlig/låg negativ inverkan på riksintresset Härnösand [Y 21].

En etablering av en hotellbyggnad på Kanaludden oavsett om planförslag eller alternativ placering avses, anses inte innebära påtaglig skada för riksintresset för kulturmiljövård. Detta innebär att en etablering är möjlig, där förutsättningen är en byggnad av samma volym som den som använts avseende fotomontage för vypunkter. Byggnadens gestaltning och fasadens material och uttryck är viktiga attribut och avgörande för byggnadens möjlighet att smälta in i stadsbild och stadens silhuett, få den att "höra till" Härnösand.

1 Bakgrund

Sweco har genom Anders Stjernberg, Nicholas Bunker och Linn Hermansson, på uppdrag av Sören Westberg AB, genomfört miljökonsekvensbeskrivning för kulturmiljö (MKB) i samband med framtagandet av en ny detaljplan för området Kanaludden och fastigheten Simhallen 1 i centrala Härnösand. Den nya detaljplanens syftar till att tillåta uppförande av en hotellbyggnad väster om nuvarande simhallsbyggnad på Kanaludden. Härnösands kommun planerar att via en extern operatör uppföra ett hotell på fastigheten Ön 2:52, intill simhallen (fastigheten Simhallen 1) på Kanaludden.

Karta: Planområde

Under januari-februari 2016 har en kulturmiljöanalys för området kring Kanaludden och centrala Härnösand framställts gemensamt av konsultföretagen AIX och Landskapslaget. Kulturmiljöanalysen har använts som källmaterial för att främst inhämta kunskap beträffande Härnösand som stad och Kanaludden och dess kulturmiljövärden.

Föreliggande MKB syftar till att utreda vilken inverkan detaljplanens genomförande kan komma att medföra på riksintresset för kulturmiljövård (Härnösand [Y 21]), Härnösands stadsbild och de utpekade kulturvärden som motiveras genom riksintressebeskrivningen.

2 Planer för området

Översiktsplan och detaljplan

I gällande översiktsplan² (antagen 2011-05-30) redovisas Kanaluddens mark- och vattenanvändning som tätortsbebyggelse.

För Kanaludden och simhallen gäller en detaljplan³ (fastställd 2010-07-10), för Kanaludden och simhallen gäller en detaljplan vilken fastställdes 2010-07-10, genomförandetiden är 10 år och upphör den 13 juli 2020. Gällande detaljplan anger park för större delen av Kanaluddens yta.

Planområdet omfattas också av riksintresse för kulturmiljö⁴, centrala Härnösand, samt är beläget inom RAÄ 26:15, vilket omfattar Härnösands äldre stadslager och utgör fast fornlämning.

3 Lagstiftning för kulturvärden

Följande lagstiftning rörande kulturvärden berör planområdet för Kanaludden, både gällande den kommunala planeringen såväl som funktionen som en del inom ett riksintresseområde för kulturmiljövård. Funktionen som riksintresse för kulturmiljövård faller inom Miljöbalken Kulturmiljölagen skyddar såväl mark som byggnader, exempelvis faller byggnadsminnen och fornlämningar in under denna lag. Plan- och bygglagen reglerar all typ av markanvändning samt bebyggelse oavsett kulturhistoriskt värde, och ger förutsättningar för reglerandet av bygglov.

3.1 Miljöbalken (1998:808)

Miljöbalkens syfte förklaras i portalparagrafen. I kapitel 1, 1 § står att bestämmelserna i balken syftar till att främja en hållbar utveckling. Miljöbalken ska bland annat tillämpas så att värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas. Balken ska också brukas så att mark, vatten och fysisk miljö används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas.⁶

Mark- och vattenområden som har så höga värden att de är av nationell betydelse är riksintressen enligt miljöbalkens tredje kapitel. Det finns olika slags riksintressen för olika slags ändamål. Gemensamt för riksintressena är att de inte får skadas påtagligt genom exempelvis stadsförnyelse eller infrastrukturprojekt.

² Översiktsplan 2011-2025, *En balans mellan att utveckla och bevara* (ÖP) 2011

³ Detaljplan 460 Härnösand kommun, 2010

⁴ Riksintressebeskrivning; *Härnösand* [Y 21].

⁵ Fornsök:

http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html?utm_source=fornsok&utm_medium=block&utm_campaign=ux-test 2016-04-12

⁶ Rättsnätet, Miljöbalken (1998:808) <https://www.notisum.se/mp/sls/laq/19980808.HTM> 2016-04-10

3.2 Kulturmiljölagen (1988:950)

I Kulturmiljölagen slås fast att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön och att detta är allas ansvar. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Syftet är att försäkra nuvarande och kommande generationers tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lagen reglerar bland annat skydd för fornlämningar i kapitel 2, för byggnadsminnen i kapitel 3 samt för kyrkliga kulturminnen i kapitel 4.⁷

3.3 Plan- och bygglagen (2010:900)

Plan- och bygglagen reglerar planläggning av mark, vatten och byggande samt innehåller föreskrifter för bygglovsprövning. Lagens andra kapitel handlar om allmänna och enskilda intressen. I Plan- och bygglagens 2 kap. 6 § står bland annat att när en detaljplan tas fram, en bygglovbefriad åtgärd utförs eller ett bygglov eller annat ärende enligt plan- och bygglagen behandlas ska "stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas."⁸

Det åttonde kapitlet i lagen innehåller de krav som ställs på byggnadsverk och allmänna platser, bland annat de krav som gäller för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. En byggnad, ett bebyggelseområde eller en allmän plats som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas (8 kap. 13 §, förbud mot förvanskning). Byggnader ska underhållas så att utformningen bevaras och underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om en byggnad är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt ska den underhållas så att de särskilda värdena bevaras (8 kap. 14 §, krav på underhåll). Om en byggnad ändras ska det ske varsamt och med hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och så att byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tillvaratas (8 kap. 17 §, krav på varsamhet).⁹

Lagens bestämmelser om varsamhet gäller för alla byggnader inom och utanför detaljplan och för alla åtgärder oavsett om åtgärden är bygglovspliktig eller inte. I en detaljplan kan varsamhetsbestämmelser och skyddsbestämmelser införas för att skydda, värna och bevara bebyggelse och miljöer med kulturhistoriska värden. När en kommun prövar ett bygglov på en fastighet som har varsamhets- eller skyddsbestämmelse i en detaljplan ska den föreslagna åtgärdens lämplighet prövas i förhållande till bestämmelsens syfte.

7 Rättsnätet, Kulturmiljölagen (1988:950): <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19880950.HTM>, 2016-04-10

8 Rättsnätet, Plan- och bygglagen (2010:900): <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100900.htm> 2016-04-10

9 Rättsnätet, Plan- och bygglagen (2010:900): <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20100900.htm> 2016-04-10

4 Planförslag

Planområdet är beläget på Härnön, i centrala Härnösand, vid södra sundets mynning och i direkt anslutning till kanalens inlopp från söder. Närmast anslutande bebyggelse är området Östanbäcken som ligger strax norr om simhallen, där Brunnshusgatan har en avdelande funktion.

Syftet med planändringen är att ändra markanvändningen PARK i gällande plan väster om simhallen, för att skapa möjlighet att uppföra ett hotell. Området väster om simhallen används idag för minigolf. Området har gott om vegetation i form av träd och gräsmatta. En etablering på platsen gör att parkmark tas i anspråk samt att minigolfsen måste få tillgång till en annan bra placering.

Vid skrivande stund finns det inte en beskrivning av de åtgärder som planeras för att skadliga verkningar ska undvikas, minskas eller avhjälpas.

Det är underförstått att den design idé är att hotellet är en annan solitär i grönska i 'samklang' med simhallen och de nedre våningarna kan ha hög transparens för att tillåta utsikt genom byggnaden.

4.1 Alternativ placering

Placering av hotellet öster om befintlig simhall - en spegelbild av planförslag. Området består av stora gräsytor, boulevarder och hårdgjorda parkeringsytor.

4.2 Nollalternativ

Nuvarande detaljplan upprättades för att möjliggöra anläggandet av en utomhusbassäng genom en sydlig anslutning mellan simhall och vattnet, men bassängen har inte realiserats.

Nollalternativet, d.v.s. en situation utan att planförslaget genomförs, innebär en markanvändning enligt gällande planer. Efter diskussion med Härnösands kommun Nollalternativet innebär att nuvarande markanvändning fortgår i motsvarande omfattning som i nuläge.

5 Avgränsningar

5.1 Omfattning, innehåll

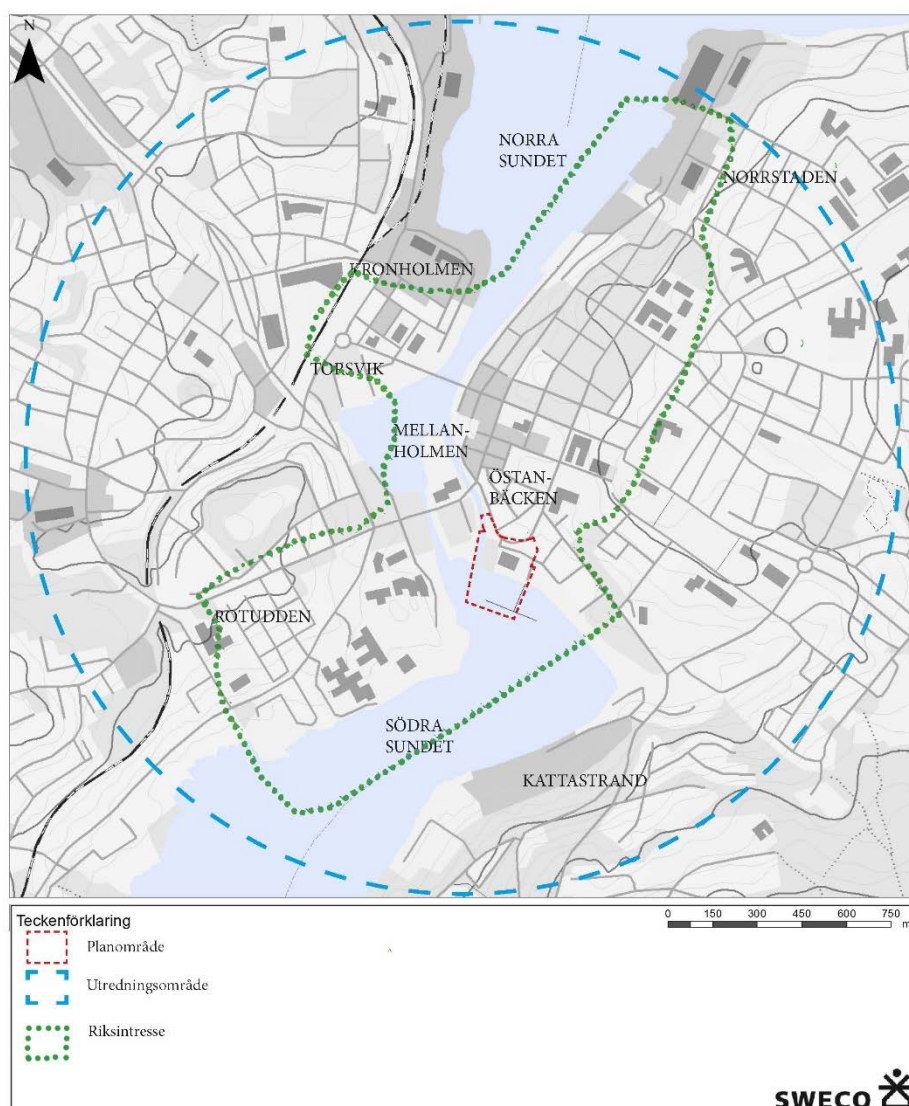
Föreliggande miljökonsekvensbeskrivning (MKB) omfattar endast planförslagets, alternativa placeringens och noll-alternativets konsekvenser avseende kulturmiljön, och de stadsbildaaspekter som har koppling till kulturmiljön och riksintresset Härnösand [Y 21]. En jämförelse görs mellan planförslagets placering av hotellet, väster om simhallen, med den alternativa placeringen öster om simhallen. Ett ställningstagande kring ett nollalternativ görs även, vilket innebär en situation utan att planförslaget genomförs.

5.2 Utgångspunkter, planeringsunderlag

Härnösands kommuns översiktsplan samt detaljplan för planområdet utgör underlag för denna MKB. Likaså har motivering och uttryck för riksintresset Härnösand (Y21) använts som underlag, samt "Kulturmiljöanalys Kanaludden" (AIX/Landskapslaget 2016).

5.3 Fysisk avgränsning

Administrativt utgörs aktuellt detaljplaneområde av Kanaludden och fastigheten Simhallen 1, i centrala Härnösand. Preliminärt tillämpningsområde för förväntade effekter utifrån planförslaget gav indikationer på att de effekter som är mest förekommande är indirekta och av visuell karaktär.

Karta: Avgränsning

10(46)

KULTURMILJÖ OCH STADS
SAMRÅDSHANDLING 2016-04-19
DEL AV ÖN 2:52 M.F.L. HOTELL VID KANALUDDEN,
HÄRNÖSAND

Utifrån GIS (geografiska informationssystem) samt genom en digital synlighetsanalys avgränsades utredningsområdet till där planförslaget hade en visuell påverkan i relation till riksintresseområdets gräns. Orsaken till att utredningsområdets storlek är större än planområdet är de kulturmiljö- och stadsbildsmässiga värden kopplade till riksintresset, som finns i nära anslutning till Kanaludden. Utredningsområdet sträcker sig från Norra sundets utlopp, och innefattar bebyggelsen belägen därifrån och ner till Södra sundets inlopp. Hänsyn har tagits till områden och deras karaktär, funktioner och arkitektur samt planstruktur som utpekats i riksintressebeskrivningen. Även topografiska förhållanden, grönstruktur samt den nära kontakt som finns till vattnet har beaktats.

6 MÅL OCH RIKTLINJER

6.1 Nationella miljömål

Riksdagen har fastställt 16 nationella miljökvalitetsmål. Syftet är att skapa goda livsmiljöer för våra efterkommande. Miljökvalitetsmålen ska vara vägledande i samhällsplaneringen och samhällsbyggandet.

Av de nationella miljökvalitetsmålen bedöms miljömålet God bebyggd miljö beröras av den aktuella detaljplanen.

6.2 Kommunala mål och riktlinjer

Nedanstående mål och riktlinjer kommer från Härnösands kommuns översiktsplan för centrala stadens delar.

Härnösand äldre stadsmiljö

I översiktsplanen¹⁰ nämns de äldre stadsmiljöerna, och Östanbäcken tas upp som ett exempel på karakteristisk befintlig bebyggelse:

"I Härnösand finns många fina stadsmiljöer som är värda att bevara. När staden utvecklas är det viktigt att ta hänsyn till det så att vi kan förhålla oss till det gamla på ett lämpligt sätt. Samtidigt måste det finnas utrymme för nytänkande.

I stadens centrala delar ska god arkitektur eftersträvas. Härnösands olika tidsepoker ska vara tydligt skönjbara. Där befintlig stadsmiljö visar en tydlig karaktär ska förtätning, ombyggnad och fasadförändringar passa väl ihop med den kringliggande befintliga bebyggelsen. Ett tydligt exempel på det är stadsdelen Östanbäcken med trähus från 1700-talet."

När det gäller kommunens allmänna kulturvärden uttrycker man sig på följande sätt i gällande översiktsplan¹¹:

¹⁰ Översiktsplan 2011-2025, *En balans mellan att utveckla och bevara* (ÖP) 2011

¹¹ Översiktsplan 2011-2025, *En balans mellan att utveckla och bevara* (ÖP) 2011

"Härnösands kommun är rik på kulturmiljöer. Här finns spår och lämningar efter människors aktiviteter under tusentals år. Boplatser, jordbruksbygder och fiskelägen, handels- och mötesplatser vittnar om den betydelse platsen haft. Den havsnära miljön har haft en avgörande betydelse för Härnösand som centrum för en månghundraårig trävaruindustri och sjöfart. Skolor, biskopssätet och regional administration har präglat Härnösand som ett miljökulturellt centrum. Detta återspeglas också i ett litterärt skapande som under 1900-talet fått nationell genklang. Namnet "Öbacka", Ludvig "Lubbe" Nordströms fiktiva namn på Härnösand, firade sitt hundraårsjubileum 2009. Härnösands militära betydelse utifrån ett maritimt perspektiv har också varit viktig för kulturmiljön."

Nationellt intressanta kulturmiljöer

Riksantikvarieämbetet har angivit tre områden inom Härnösands kommun som är av riksintresse för kulturmiljövården, där centrala Härnösand, dess bebyggelse och gatunät, pekas ut som ett av dessa områden.

Hänsyn till riksintresset

I översiktsplanen anges även riktlinjer för hur hänsyn ska tas till riksintresset. Riktlinjerna baseras på den värdebeskrivning för riksintresset som fanns när den översiktsplanen upprättades. Sedan dess har länsstyrelsen tagit fram en reviderad riksintressebeskrivning (2013).

7 Förutsättningar kulturmiljö och stadsbild

7.1 Historia

Härnön är en plats där spår av mänskliga bosättningar kunnat spåras ända till vikingatiden, ca 800-1050. Här uppstod en handelsplats som lade grunden för det vi idag kallar Härnösand. Under en del av medeltiden, ca 1300-1400, befolkas hamnen Hernösundh Härnön av småjordbrukare och fiskare, vilket resulterar i en egen socken med en hamn i sundet. Härnös strand var en välbesökt marknadsplats under medeltiden, "bikarlarna", främst av medeltidens norrlandsnorrlandshandlanden, då byteshandel ofta bedrevs. Köpmän söderifrån var också flitiga besökare och Härnösand blev med tiden en allt viktigare handelsplats.

Staden Härnösand grundlades 1585 och staden började byggas på det som idag är Östanbäcken. Syftet med ett anläggande av staden var att statligt kunna kontrollera och beskatta handeln i nedre Ådalen.

Under 1600-talet var Härnösand Gävleborgs läns näst viktigaste stad efter Gävle. Fiske var en huvudnäring i området, vilket också präglat staden genom alla tider. Den geografiska placeringen har gett förutsättningar för det goda hamnläget och handel och sjöfart i Norrland har haft en knutpunkt här. Sundet har utgjort ett skyddat läge varifrån det varit möjligt att angöra staden både norr och söderifrån.

Kanaludden är en flack udde som delvis tillkommit genom landhöjning, men också genom utfyllnadsmassor från början av 1900-talet. Beroende på landhöjningen har strandlinjen tidigare sett helt annorlunda ut och Kanaludden har tidigare legat under vatten. Detta gav

12(46)

KULTURMILJÖ OCH STADSBILD
SAMRÅDSHANDLING 2016-04-19
DEL AV ÖN 2:52 M.F.L. HOTELL VID KANALUDDEN,
HÄRNÖSAND

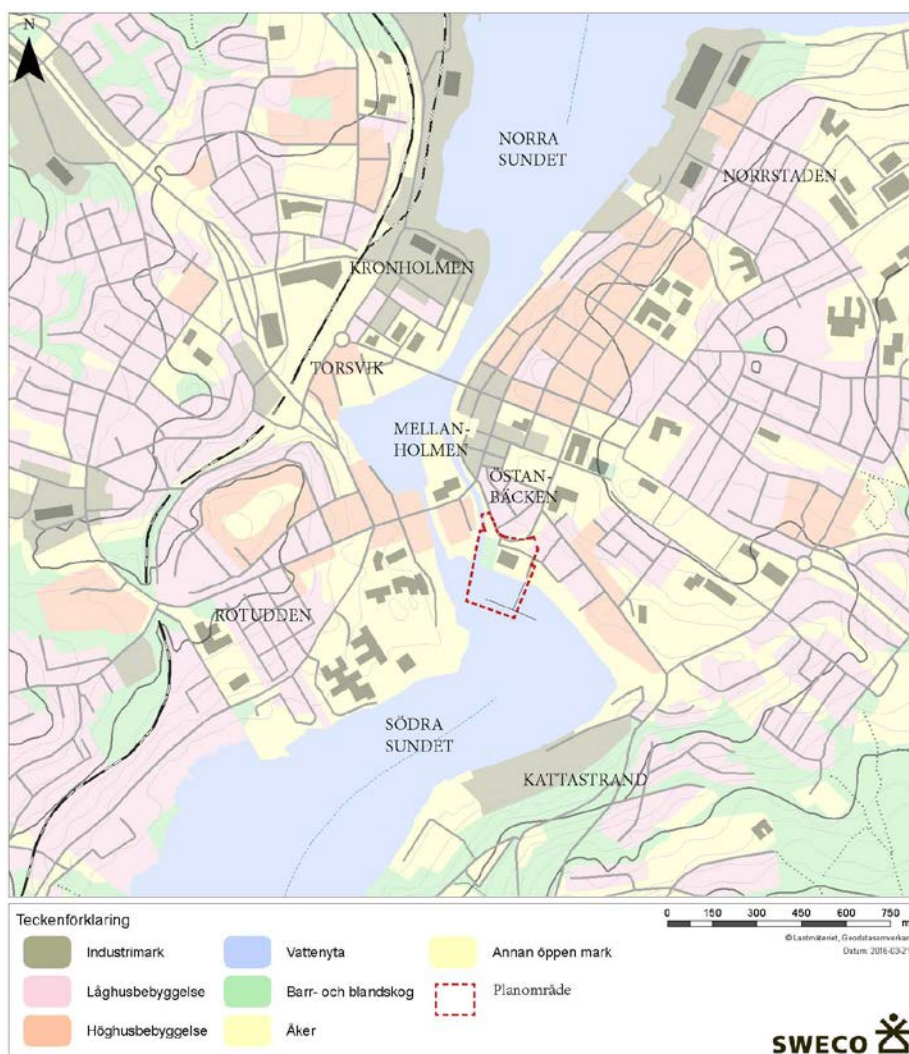
Östanbäcken en betydligt mer strandnära läge och ger också förståelse för Östanbäckens anknytning till sjöfart och fiske.¹²

7.2 Stadsbild

Härnösands stadsmiljö har en lång historisk kontinuitet, och är en stad som sedan grundandet haft en viktig roll i Norrlands historia. Läget mellan Bottenhavet och Ångermanälvens mynning ger staden en strategisk placering, där staden brett ut sig längs stränderna i Nattviken och expanderat upp på omgivande slutningar. Detta har gett upphov till en flack bebyggelse, vilken följer topografins förutsättningar och skapar utblick mot vattnet. Bebyggelsen är samlad och av låg karaktär, men runt Skeppsbron är bebyggelsen något högre och av mer stadsmässig typ. En låg bebyggelse lämnar utrymme för att låta den högre grönskan i form av träd få mer utrymme i stadsbilden. I hela staden har vattnet en central roll, och Kanaludden har ett strategiskt läge gällande ett flertal aspekter: tillgänglighet, närhet till vatten, turism och besöksnäring.

¹² Historik om Härnösand hämtad från kommunens hemsida:

<http://www.harnosand.se/kommunen/kommunfakta/harnosandshistoria.4.46713c812b8a1966598000891.html>
2016-04-14

Karta: Stadsbild

Stadens starka koppling till vattnet genom de vattenrum som finns i direkt anslutning: Norra sundet, Nattviken samt Södra sundet. Kanaludden utgör tillsammans med Mellanholmen ett sammanhängande grönstråk runt Södra sundet, med en bebyggelse som reser sig bakom det gröna parkstråket. Kanaludden är en del av stadens front mot vattnet sett från södra sundet, särskilt gällande om man kommer vattenvägen till Härnösand. Simhallen är en karakteristisk byggnad för både området kring Kanaludden såväl som för staden och hör till stadsbilden. Domkyrkan är stadens dominerande landmärke, och accentueras av de topografiska förutsättningar staden har.

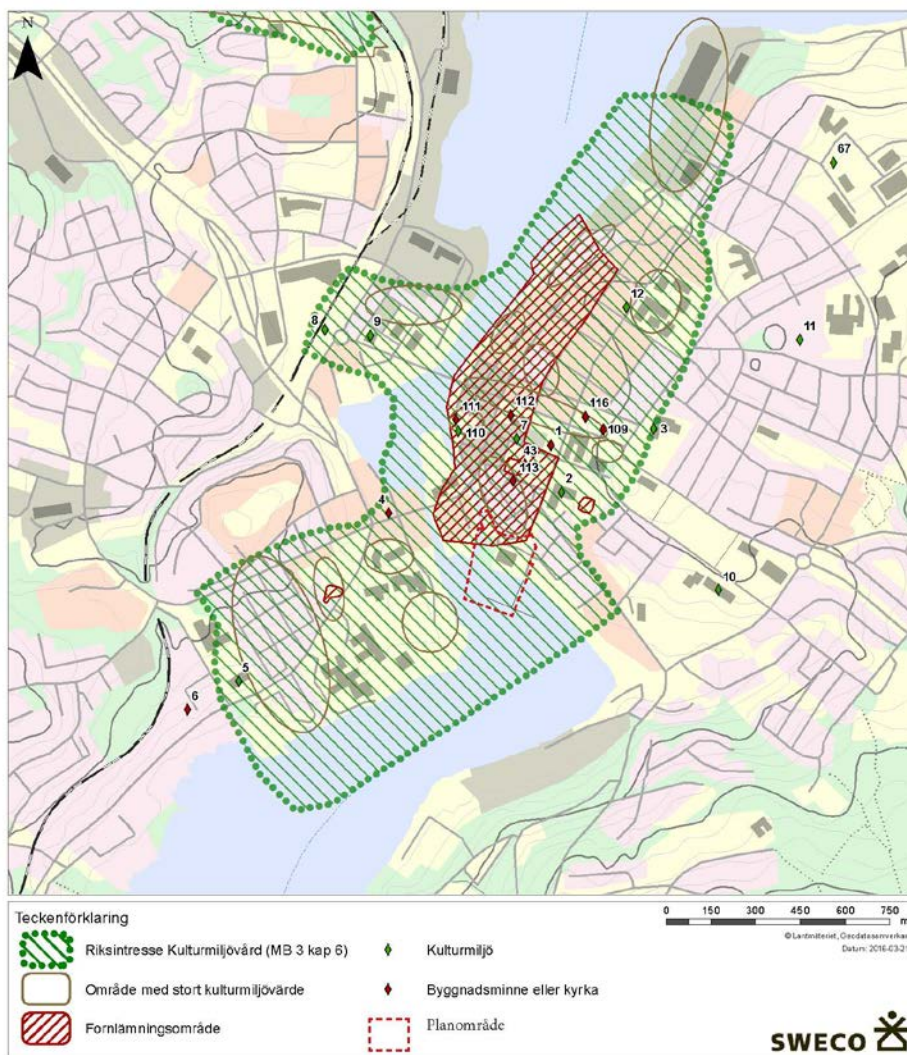
Bebyggelsen vid Kanaludden och i dess närmsta omgivning är av blandad karaktär. Simhallen är en dominant solitär i ett större sammanhållet parkområde. Angränsande till Kanaludden ligger stadsdelen Östanbäcken, med ett till stor del bevarat äldre gatunät från tiden före rutnätsstaden, där arkitektoniskt sammanhållen låg trähusbebyggelse är kännetecknande.

I direkt anslutning till Kanaludden finns bostadsfastigheter av varierande ålder, även modernare bebyggelse. Bebyggelsen inom utredningsområdet är av blandad ålder och karaktär, med såväl moderna kontors- och affärsbyggnader från andra hälften av 1900-talet som trähusbebyggelse och paradbyggnader från tiden kring sekelskiftet 1900, såväl som äldre trähusbebyggelse. Den nyare bebyggelsen har anpassats till den äldre bl.a. vad gäller höjden – de moderna 3-våningsbyggnaderna motsvarar i höjd ungefär de äldre 2-våningshusen. Ett större parkområde ligger inom utredningsområdet på fastlandssidan: Gådeåparken, tvärsöver vattnet sett från Kanaludden, där Gådeåberget med sina 140 meter över havet skapar en blickpunkt. Även på Härnön finns ett berg som accentuerar topografin, Vårdkasberget 175 meter över havet.

7.3 Riksintresse kulturmiljö

Kanaludden ligger inom en kulturmiljö av riksintresse enligt miljöbalken 3 kap 6 §. Att ett område är av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kapitlet miljöbalken innebär att det bedöms ha så höga kulturvärden att det är av vikt för hela landet. I planeringen ska därför dessa värden ges företräde framför motstående intressen, förutsatt att inte även dessa är av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd bara om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar kulturvärdena.

Riksintresset för centrala Härnösand, där Kanaludden innefattas, benämns Härnösand [Y 21]. Länsstyrelsen Västernorrland har i ett pilotprojekt tillsammans med Härnösands kommun, under 2013, tagit fram en ny riksintressebeskrivning, där riksintresseområdets värdekärnor redovisas och beskrivs. Se karta nedan, och där även Kanaluddens läge inom riksintresset framgår.

Karta: Riksintresse

7.4 Riksintressets värden och dess uttryck

Motiv

"Stifts- och residensstad med mångsidiga förvaltningsfunktioner, framträdande nyklassicistiska karaktärsbyggnader och en bebyggelse som visar den äldsta strandbundna planstrukturen och gradvis utveckling mot allt större regelbundenhet. Som "Norrlands Aten" och Lubbe Nordströms "Öbacka" förknippas Härnösand med en speciell roll i Norrlands historiska utveckling och kulturliv."

Värdebeskrivning beslutad av Riksantikvarieämbetet 1996

"Domkyrkan från 1856, den märkliga gymnasiebyggnaden ritad av Tempelman och residenset båda från sent 1700-tal, samt andra stifts-, residens-, skol- och regementsstadens karaktärsbyggnader. Området Östanbäcken med bevarad oregelbunden planstruktur från 1500-talet och träbebyggelse från tidigt 1800-tal. Den inte helt regelbundna rutnätsplanen i stadskärnan, utvidgningarna på Kronholmen och arbetarförstaden Rotudden som tillsammans representerar stadsbyggnadsutvecklingen under 1700-talets slut och 1800-talet. Hamnmiljöer."

7.5 Utpekade kulturmiljövärden inom utredningsområdet

I den uppdaterade riksintressebeskrivningen från 2013 sammanfattas riksintresset i följande punktform¹³:

- Härnösands centrala roll i Norrlands historia.
- Hamnmiljöer som berättar om sjöfartsstaden Härnösand.
- Den varierande planstrukturen i stadens centrala delar, den från 1500-talet oreglerade och strandbundna strukturen till rutnätsplanen på 1700-talet och med drag som uttrycker stadsbyggnadsideal som rådde under slutet av 1800-talet.
- Stadsdelen Östanbäcken har bevarad bebyggelsestruktur från tiden före rutnätsstaden med en sammanhållen äldre bebyggelse.
- Rotudden och Kronholmen illustrerar stadens mest expansiva period och utgör områden med renodlade rutnätsplaner.
- Karaktärsbyggnader som speglar Härnösands mångsidiga förvaltningsfunktioner.

I beskrivningen redovisas s.k. värdekärnor inom riksintresseområdet, och Kanaludden ingår i tre sådana värdekärnor: **Planstrukturen där den äldre staden möter den moderna, Sjöfartsstaden Härnösand, Härnösands centrala roll uttryckt genom bebyggelsen.** Nedan återges referat av länsstyrelsens värdebeskrivning, med inriktning på de delar av värdekärnorna som berör Kanaludden.¹⁴

Sjöfartsstaden Härnösand Båda sidor om Norra Sundet, Kronholmens kaj och Skeppsbron med kaj, berättar om Härnösands historia som sjöfartsstad. Magasinsbyggnaderna och kajen samt de öppna ytorna där emellan gör att man fortfarande kan uppleva den forna hamnmiljön på Kronholmen. Skeppsbron byggdes som hamnområde och fick sitt nya uttryck vid årtiondena kring sekelskiftet 1900, här hamnade de för tiden mest moderna byggnaderna som tydligt skiljde sig från den äldre småskaliga träbebyggelsen vilket fortfarande är ett tydligt drag i gatubilden. Skeppsbron innehåller också en del nyare byggnader men beskriver en typisk och tydlig sjöfront längs kajen och

¹³ Referat av riksintressebeskrivning, hämtat ur "Översyn av riksintressen i Västernorrland- en pilotstudie i Härnösand." (2013)

¹⁴ Referat av riksintressebeskrivning, hämtat ur "Översyn av riksintressen i Västernorrland- en pilotstudie i Härnösand." (2013)

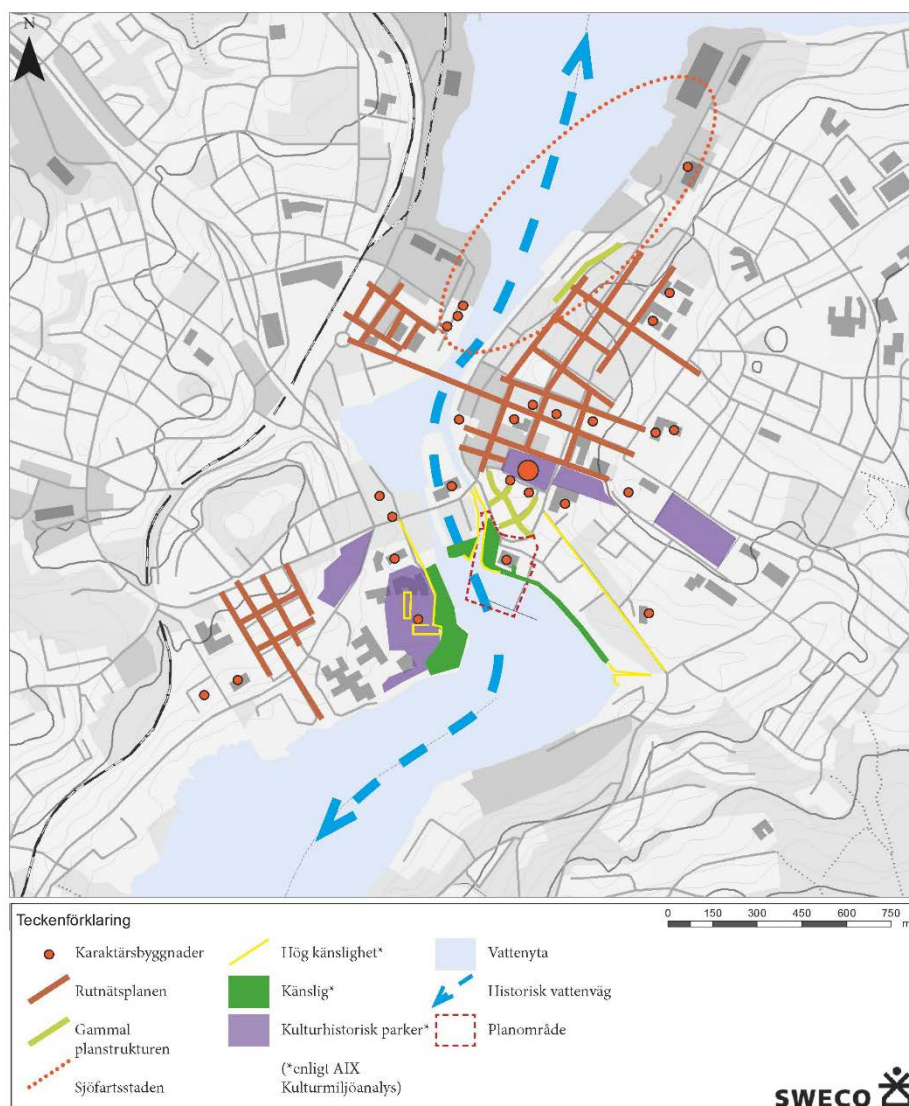
manifesterar platsens historiska betydelse när man närmar sig stadens centrum från väster. Fortsätter man vidare längs den breda kajen på Skeppsbron kommer man fram till en fortfarande levande hamnmiljö med småskaliga verkstäder och den dominerande före detta tobaksfabriken som placerades vid vattnet för möjligheter till utskeppning. De tre stora magasinsbyggnaderna från 1910, tobaksfabriken med dess höga arkitektoniska kvaliteter kan särskilt pekats ut som karaktärsbyggnader som berättar om Härnösands sjöfartsepok.

Härnösands centrala roll uttryckt i bebyggelsen

Karaktäristiskt för riksintresset Härnösand är de många byggnader som man förknippar med Härnösands mångsidiga roll som förvaltningsstad. Det finns en tyngdpunkt på nyklassicistiska byggnader men mer typiskt är att alla förvaltnings- och institutionsbyggnader representerar sin tids ideal och är uppförda med höga arkitektoniska värden. Flertalet utgör solitärer i stadsbilden omgivna av grönska. Domkyrkans upphöjda läge i staden dominerar stadssiluetten trots dessa byggnaders monumentalitet. Utformning och placering av byggnader i modern tid, som det före detta biblioteket och teatern på Mellanholmen, Landstingets byggnad vid Nattviken, simhallen och Sambiblioteket, följer samma stadsplanemönster.”

Planstrukturen där den äldre staden möter den moderna

Den varierande planstrukturen upplevs när man rör sig genom staden. Första mötet med Härnösand är den monumentala Nybrogatan som sträcker sig genom staden, vinkelrätt mot stranden. Genom Östanbäcken i de södra delarna av centrum går den slingrande vägsträckningen som ursprungligen löpte parallellt med strandlinjen. Den välbevarade stadsdelen visar också hur en låg träbebyggelse har vuxit fram anpassad efter terrängen och efter träbyggnadsteknikens förutsättningar. Exempel på detta är också gatusträckningen och bebyggelsen kring Långgatan i den norra delen av centrala Härnösand. I kvarteren som ligger högre upp i sluttningen ovanför Långgatan och Storgatan upplever man den mer reglerade och rutnätsindelade kvartersstaden. Det finns både ett upplevelsevärde och ett kunskapsvärde i mötet mellan det äldre, oreglerade gatumönstret och de mer reglerade kvarteren, där förståelsen för olika tiders stadsutveckling är särskilt tydlig. Exempel på vart detta kan upplevas är i området där Storgatan möter Östanbäcken och om man står i Norrstaden och blickar ner mot Långgatan och bebyggelsen längs med Skeppsbrons norra del.

Karta: Synliga kulturmiljövärden

7.6 Byggnader skyddade genom kulturmiljölagen

Inom utredningsområdet finns ett flertal byggnader vilka skyddas genom kulturmiljölagen. Tabellen nedan tar bäring på de karakteristiska byggnader som utpekats i riksintressebeskrivningen och som indirekt kan komma att beröras av planförslaget genom att hotellet blir ett tillägg i stadsbilden vilket kan påverka byggnadernas läsbarhet/karaktär.

<i>Foto</i>	<i>Byggnad</i>	<i>Värdebeskrivning</i>
	Juristen 6, Landsstatshuset (hus nr. 6), Härnösand	Statligt byggnadsminne. Uppfört 1908-1910.
	Residenset 1, Länsresidenset (hus nr 1), Härnösand.	Statligt byggnadsminne. Uppfört 1785-1791
	Timmermannen 14, Domkapitelhuset Konsistoriehuset (hus nr 1), Härnösand.	Enskilt byggnadsminne. Uppfört 1844
	Ön 2:48, Härnösands domkyrka, (hus nr. 1), Härnösand.	Kyrkligt kulturminne. Uppförd 1842-1846

7.7 Arkeologi

Fornlämningar

Delar av Kanaluden omfattas av centrala stadens kulturlager (RAÄ 26:1) som utgör fast fornlämning, och har bedömts ha ett medeltida ursprung.¹⁵ Kulturlagret kommer att beröras vid genomförande av planförslag (2 kap. KML), vilket kräver tillstånd från Länsstyrelsen i Västernorrland som är tillsynsmyndighet.

7.8 Kyrkligt kulturarv

Härnösands Domkyrka räknas som ett kyrkligt kulturarv enligt 4 kap. KML och omfattas av tillståndsplikt 4kap.3§, Länsstyrelsen i Västernorrland är även här tillsynsmyndighet.

8 Bedömningsmetodik

Syftet är att göra en bedömning huruvida planförslag eller alternativ placering ger upphov till påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljö (Härnösand [Y 21]). Analysarbetet har utgått ifrån befintliga underlag, som den tidigare nämnda kulturmiljöanalysen och riksintressebeskrivningen för riksintresset Härnösand. Med hjälp av platsbesök vid två tillfällen (8-9/3 och 13/4 2016) samt utifrån nedanstående metodik har bedömning av konsekvenserna för kulturmiljö gjorts, där eventuell skada på riksintresset har dominerat både metodval och bedömningsmetodik. Bedömningen av vad som utgör påtaglig skada på ett riksintresse är alltid platsspecifik och knuten till åtgärden och dess omfattning. Utgångspunkten i bedömningen har varit att olika områden är olika känsliga och olika typer av påverkan kan medföra skada.

Förändringar som kan uppstå genom de alternativ som utreds för detaljplan inom området Kanaludden kan ge upphov till två typer av konsekvenser. Dels **direkta konsekvenser**, det vill säga fysiska förändringar/påverkan på miljöer. I detta fall berörs till stor del parkmark vid Kanaludden av fysiska förändringar vilka kan ge upphov till direkta konsekvenser på kulturmiljö- och landskapsvärden. Även fornlämning i form av stadslager berörs av direkta konsekvenser vid ett genomförande av planförslaget.

Ett hotell med placering på Kanaludden kommer att vara visuellt exponerat och kan komma att ge **indirekta konsekvenser** på kulturmiljö- och stads-/landskapsvärden. Bedömning av indirekta konsekvenser på kulturmiljövärden, d.v.s. konsekvenser på olika upplevda, visuella värden, är ofta komplext. Inte sällan ifrågasätter allmänhet och myndigheter hur slutsatser har dragits och bedömningar gjorts i miljökonsekvensbedömningar. Av bland annat den anledningen har här en metodik utarbetats för att försöka härleda hur olika slutsatser dragits beträffande värden, sårbarhet för förändringar samt konsekvenser på kulturmiljövärden. Den valda metodiken är baserad på en engelsk metod: 'Seeing History in the View: A method for assessing heritage significance in views' – English Heritage 2011. Metoden har utvecklats särskilt för att bedöma värde och påverkan på kulturellt viktiga vyer inom MKB-processen, där det är av stor vikt att kunna hantera olika typer av förändring.

¹⁵ http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html?utm_source=fornsok&utm_medium=block&utm_campaign=ux-test 2016-04-12

8.1 Direkta konsekvenser

Bedömningen av huruvida effekten på kulturmiljövärden är av betydande karaktär eller inte beror av landskapets känslighet och potential (d.v.s. var i landskapet påverkan sker och därmed vilka kombinationer av värden av betydelse som finns där samt hur de berörs) samt omfattningen av åtgärderna (stor eller liten, enstaka eller stor mängd).

Känslighet

Känslighet är här ett mått på hur sårbart det lokala landskapet är för förändringar. I fall med hög känslighet har det lokala landskapet en lägre kapacitet att inrymma effekter av en förändring, men där känsligheten bedöms som låg är landskapet däremot tåligare för fysisk/ lokal karaktärsförändringar. Följande kriterier visar hur bedömningen av känslighet hos landskapet uppnås:

Landskap med *hög* känslighet för förändring till följd av en eller flera av följande faktorer:

- landskapstypen har ett nationellt värde och/eller skulle vara svår att återskapa
- grundläggande funktioner och beståndsdelar i landskapet är sårbara
- landskapet har ett högt kulturellt värde med starka historiska eller kulturella kopplingar
- landskapet har befintlig stillhet/rofylldhet som skulle påverkas

Landskap med *måttlig* känslighet för förändring till följd av en eller flera av följande faktorer:

- landskapstypen har ett regionalt värde men vanlig ur nationell synvinkel och/eller måttligt enkel att återskapa
- några grundläggande funktioner och beståndsdelar i landskapet är inte sårbara
- landskapet har ett visst kulturellt värde eller koppling
- landskapet har en måttlig grad av stillhet/rofylldhet som kan komma att påverkas av föreslagen utveckling

Landskap med *låg* känslighet vid förändring till följd av en eller flera av följande faktorer:

- landskapstypen är sällsynt ur ett lokalt perspektiv men är vanlig och utbredd ur regional synvinkel och/eller skulle vara enkel att återskapa
- grundläggande funktioner och beståndsdelar i landskapet är inte sårbara
- landskapet saknar kulturellt värde och koppling
- landskapet saknar rofylldhet

Omfattning av påverkan

En åtgärd kan ge stora effekter (positiva eller negativa) i ett landskap, medan samma åtgärd kan ge obetydliga eller helt motsatta effekter i ett annat sorts landskap. Det är helt beroende av vilken typ av landskap det gäller. Omfattningen av påverkan bedömdes med hjälp av följande kriterier:

Planförslaget skulle leda till en *hög* förändring av landskapet med en eller flera av följande konsekvenser:

- planförslaget skulle utgöra en betydande förändring av eller påverkan på kvalitet hos landskap av nationellt intresse
- långsiktig eller permanent/oåterkallelig förändring av landskapet
- det vore omöjligt att genomföra tillräckliga kompensationsåtgärder och många funktioner / beståndsdelar kan försvinna

Planförslaget skulle leda till en *måttlig* förändring av landskapet med en eller flera av följande konsekvenser:

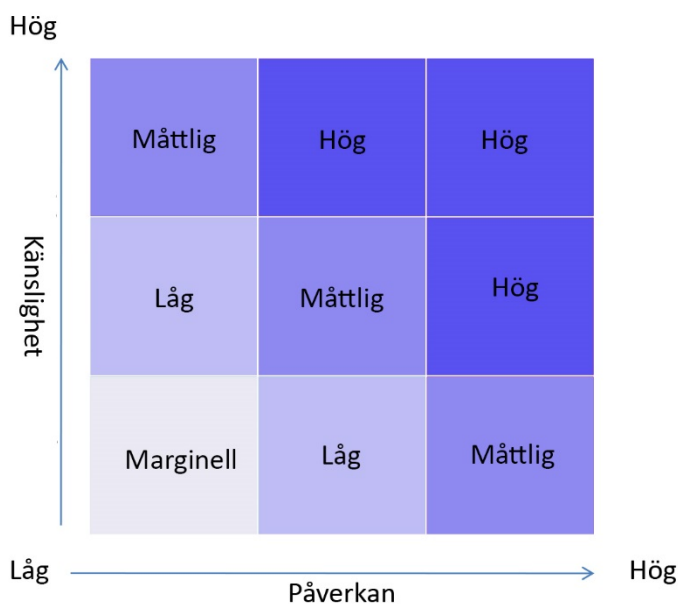
- planförslaget skulle utgöra en betydande förändring av eller påverkan på kvalitet hos landskap av regionalt intresse
- långsiktig eller permanent/oåterkallelig förändring av landskapet
- påverkan kan inte till fullo kompenseras men några funktioner och beståndsdelar kan bibehållas

Planförslaget skulle leda till en *låg* förändring av landskapet med en eller flera av följande konsekvenser:

- planförslaget skulle utgöra en betydande förändring av eller påverkan på kvalitet hos landskap av lokalt intresse
- effekterna av förändringen bedöms ha medellång/ kort varaktighet; 5-20 år
- kompensationsåtgärder tillåter planförslaget att i stort kompensera för eventuella förlorade funktioner och beståndsdelar.

Betydelse

En del av MKB-processen är att komma fram till ett kvantifierbart beslut om den totala betydelsen av effekterna av planförslag, alternativ och nollalternativ. En matris används för att kombinera känslighet med påverkan och komma fram till ett beslut om betydelse. Fördelen med att använda en matris är att processen är transparent. Effekter som anses vara betydelsefulla ur ett MKB-perspektiv är de som givits ett högt värde, vare sig effekterna på landskapet är positiva eller negativa.

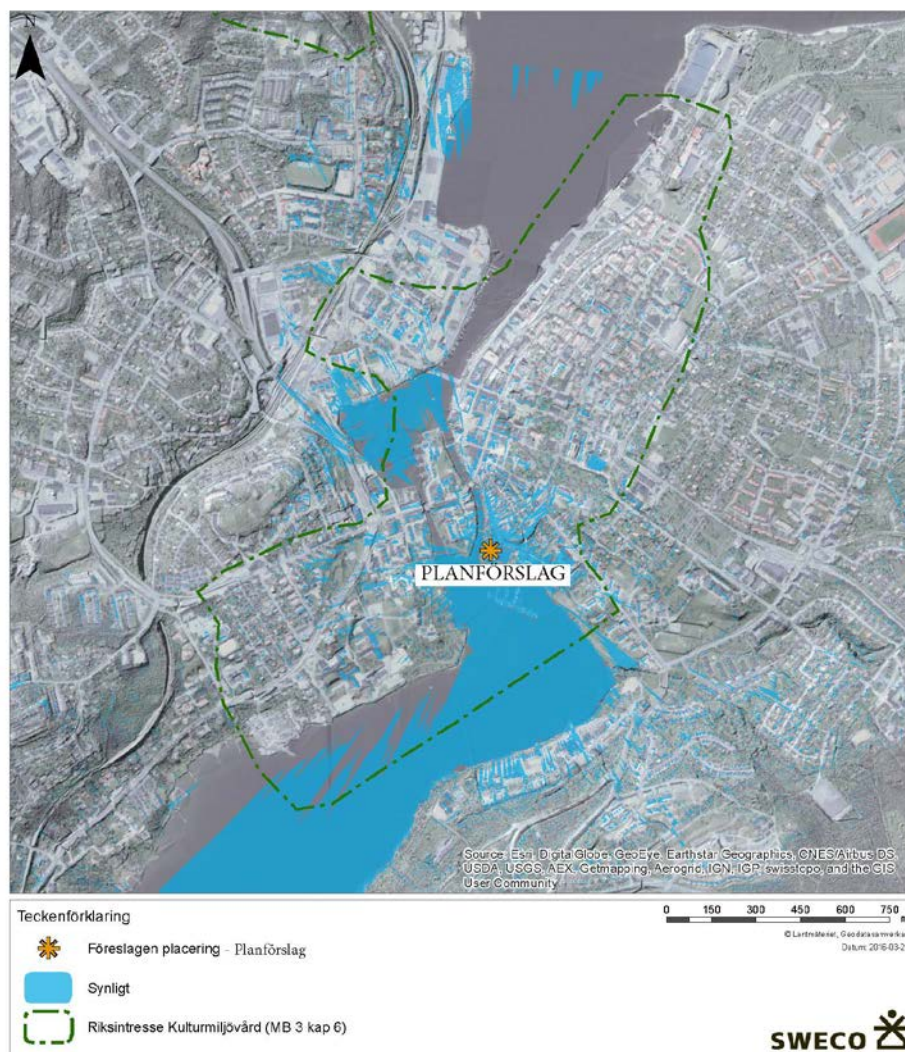
MATRIS: Betydelse av direkta konsekvenser

8.2 Indirekta konsekvenser

Syftet med en visuell analys var att identifiera alla platser i omgivningen från vilken det föreslagna hotellet kan upptäckas, såsom vägar, gång- och cykelstråk, bostadshus, liksom utsiktspunkter på öppna offentliga platser – alla varifrån det är möjligt att uppleva en visuell förändring som följd av det föreslagna hotellet, för att därefter bedöma betydelsen av denna. Utsikter spelar en viktig roll i vår uppskattning och förståelse av miljöhistoria. En historisk vy är det kumulativa resultatet av en lång utvecklingsprocess, och består ofta av välkända landmärken och omtyckta landskap. Dessa berikar vårt dagliga liv och attraherar besökare samtidigt som de kan ha en positiv effekt på samhällets utveckling och människors livsmiljö.

Genomförande

En så kallad Teoretisk Zon för Visuell Påverkan (TZVP) inrättades för att registrera alla punkter som bedömdes ha en vy över det föreslagna hotellet. Med hjälp av GIS och visuell 3D-analys framställdes en karta över visuell påverkan för ett område med en radie på 2 km från projektområdet. Analysen genomfördes först genom att kartlägga topografin för att ge ett "värsta scenario" och förfinades sedan ytterligare genom uppgifter från laserscanning, vilket gav uppgifter om täckande effekter hos vegetation och byggnader.

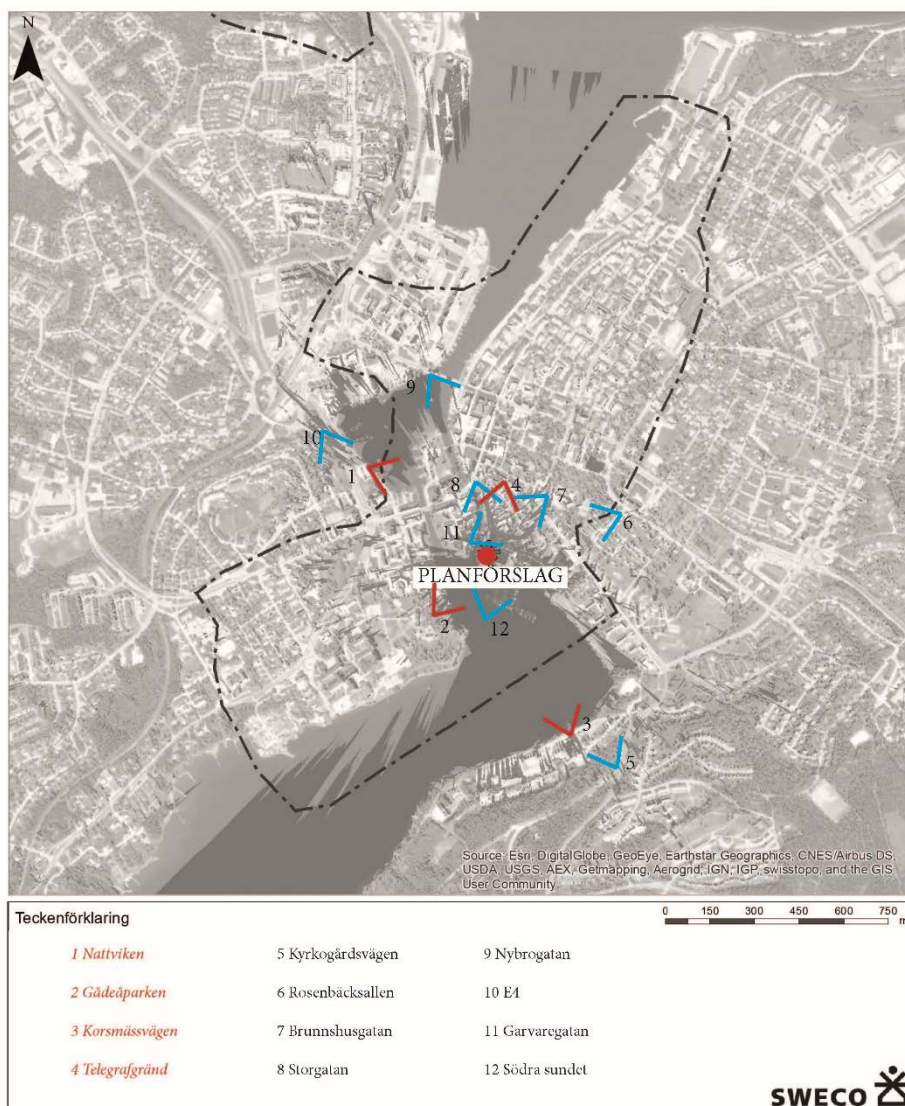

Karta: GIS VIEWSHED ANALYS

Nästa steg var att utifrån TZVP- och fältstudien styra identifieringen av ett första urval av utsiktspunkter från vilka man sannolikt skulle uppleva visuella förändringar som följd av det föreslagna hotellet. 10 utsiktspunkter valdes för ytterligare analys.

De aktuella utsiktspunkterna valdes ut för att vara representativa för vyer i omgivningen och deras sammansättning och kvalitet (både för existerande vy och framtida scenario) där kulturellt viktiga värden kan ses i landskapet. Dessa platser har också valts utifrån sin egen kulturella betydelse, till exempel en vy från en historisk gata, eller den plats där motiv för ett historiskt vykort eller foto är vanligt förekommande.

Efter en professionell och noggrann bedömning och diskussion med Härnösands kommun valdes fyra utsiktspunkter ut, vilka ansågs bäst representera kulturella värden i staden, landskapet och riksintresseområdet. Dessa utsiktspunkter togs vidare för fotomontage och ytterligare bedömning (visas i rött på efterföljande karta).

Karta: VAL AV UTSIKTSPUNKTER

Nästa steg är att förstå betydelsen de kulturella värdena i dessa vyer (exempelvis Domkyrkan), och för att tolka vyerna har vi använt ett antal frågor för en mer detaljerad analys:

Beteckning eller betydelse i lokalt sammanhang:

- Till vilken grad kan dess kulturmiljövärde uppskattas från vypunkt?
- Är detta den plats där man ser betydelsen av kulturmiljövärdet tydligast?
- Blir betydelsen förhöjd eller minskar den som resultat av att den syns i kombination med andra värden?

Slutligen bedöms den totala kulturella betydelse i vyn:

- På vilka sätt bidrar de identifierade kulturmiljövärdena till vyns övergripande betydelse? Tydliggöra alla enskilda tillgångars bidrag till det övergripande värdet i vyn och betona vilka som bidrar mest.
- Se över de ömsesidiga förhållandena och notera ytterliga värden som tillkommer från att se kulturmiljövärdena som en helhet.
- Förklara varför helhetens betydelse är större än summan av dess delar (den gradvisa tillväxten av estetiska och kommunala värden).
- Finns det några konflikter eller motsägelser mellan de olika kulturmiljövärdena?

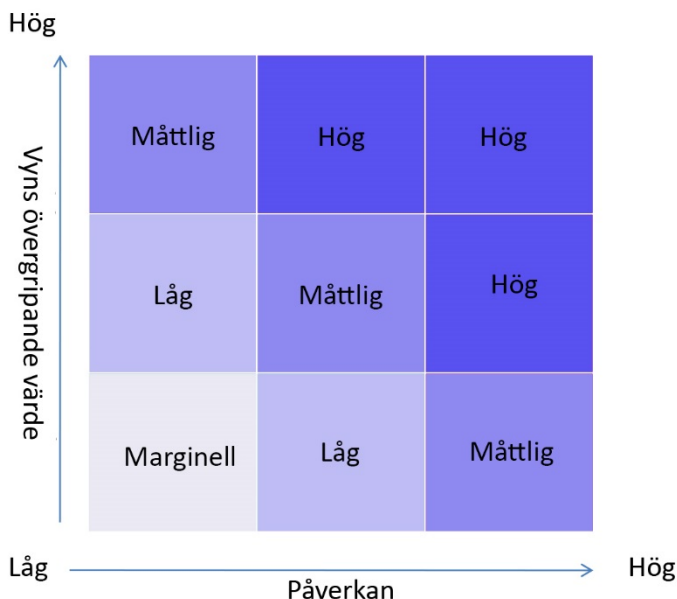
Omfattning av påverkan

Betydelsen av effekten planförslaget ger samt alternativ placering bedömdes genom att beakta omfattningen av effekten i förhållande till känsligheten hos den aktuella utsiktspunkten, där inverkan kan vara positiv eller negativ. Analysen består inte av att bedöma gestaltning men aspekter som: Skala, massa, siluetter och reflektivitet men är däremot relevanta. Analysen också ta hänsyn till skillnader under natt och årstidsväxlingar. Omfattningen av den bedömda effekten är en kombination av olika faktorer och kriterier och innefattade:

- omfattningen av förändringen inom den aktuella vyn i förhållande till omfattningen av vyn i sig, eller proportionen av påverkan på vyn som det föreslagna hotellet skulle ge
- landskapets skala, och/eller omfattningen and begränsningen av vyn
- typen av förändring – element inom vyn som skulle gå förlorade eller tillkomma och deras bidrag till vyn t.ex. förlust av funktioner som är karaktäristiska för vyn
- betraktelsevinkeln för förändringen i relation till den huvudsakliga betraktelsevinkeln på utsiktsplatsen t.ex. sedd rakt framifrån eller snett från sidan
- avståndet mellan utsiktsplatsen och det föreslagna hotellet

Betydelse

En del av MKB-processen är att komma fram till ett kvantifierbart beslut om den totala betydelsen av effekterna av planförslag, alternativ och nollalternativ . En matris används för att kombinera känslighet med påverkan och komma fram till ett beslut om betydelse. Fördelen med att använda en matris är att processen är transparent. Effekter som anses vara betydelsefulla ur ett MKB-perspektiv är de som givits ett högt värde, vare sig effekterna på landskapet är positiva eller negativa.

MATRIS: Betydelse av indirekta konsekvenser

9 Analys

9.1 Omfattning av riksintressets värde

Överlag visar Riksintresset Härnösand på en stadsmiljö med lång kontinuitet och vilken haft en betydande roll för Norrland historia. Härnösands centrala stad präglas av sin roll som historisk Residens- Stifts- och Skolstad, där förvaltnings- och institutionella byggnader har en framträdande roll. Klassicistiska karaktärsbyggnader men även nutida solitärbyggnader är ett uttryck för detta, och speglar olika tiders ideal, där arkitektoniska kvaliteter och placering är nyckelbegrepp.

Visuell synlighet är ett historiskt sätt att uttrycka makt och dominans. Domkyrkan dominerar stadssilhuetten genom sin höjd, sitt topografiska läge och är ett tydligt exempel på hur makt och dominans uttrycks genom bebyggelse.

Överlag är staden koncentrerad och tydligt avgränsad i sitt uttryck och genom topografin, som ger utblickar mot vattnet, är av stor betydelse. Bebyggelsens årsringar är läsbara, dels genom området Östanbäcken med bevarad oregelbunden planstruktur från 1500-talet och träbebyggelse från tidigt 1800-tal, men också genom byggnader, miljöer, gatu- och kvartersstruktur.

Stadsmiljön präglas starkt av dess strategiska placering vid sundet och mötet mellan Bottenhavet och Ångermanälvens mynning. Sjöfartsstaden Härnösand, dess hamnmiljöer och brukandet av dessa över tid är synlig genom den äldre, oregelbundna strandnära planstrukturen och den gradvisa utvecklingen mot allt större regelbundenhet, vilken är

kännetecknande för 1700-talet stadsplaneideal. Det strandnära läget har historiskt sett gett staden många användningsområden såsom handelsplats, hamn, passage för viktiga farleder då vattenvägen var ett snabbare sätt att ta sig fram än landvägen.

Följande tabell sammanfattar relevanta värden inom riksintresseområdet för planförslaget, värden vilka kan komma att påverkas och vara såbar för förändring, både direkt och indirekt:

Riksintressets karaktärsdrag enligt riksintressebeskrivning	Planförslagets inverkan	Värde/ Sårbarhet för förändring
Förvaltnings- och institutionsbyggnader vilka representerar sin tids ideal genom höga arkitektoniska värden och genomtänkta placeringar. Flertalet utgör solitärer i stadsbilden, omgivna av grönska. Även byggnader i modern tid, ex. f.d. biblioteket och teatern på Mellanholmen, Landstingets byggnad vid Nattviken, simhallen och Sambiblioteket, följer samma stadsplanemönster, där utformning samt placering är viktiga attribut.	Direkt och indirekt, bestående: En ny solitärbyggnad med höga arkitektoniska värden placeras i direkt anslutning till en annan (Simhallen). Grönskan minskar genom att historisk parkmark och några träd tas i anspråk.	Simhallens karaktär, funktion och läsbarhet som en solitärbyggnad i grönska. Kulturellt värdefulla träd som bidrar till den "gröna" lokala karaktären.
En koncentrerad och tydligt avgränsad stad, där bebyggelsen håller samma höjdskala.	Indirekt, bestående: Hotelllets höjd följer inte topografi och befintlig bebyggelses höjdskala. Byggnadens volym kan skymma utsikten över delar av den befintliga staden.	Försvagning av det kulturhistoriska sammanhanget. Läsbarheten av begreppet 'tydligt avgränsad stad', försvagas.
Stifts- och residensstad med mångsidiga förvaltningsfunktioner.	Indirekt, bestående: Modernt tillägg i stadssiluetten, nya funktioner introducerade.	Den övergripande karaktären kan försvagas.
En bebyggelse som visar den äldsta strandbundna planstrukturen och gradvis utveckling mot allt större regelbundenhet.	Indirekt, bestående: Modernt tillägg vid stranden. Byggnadens volym kan skymma	Det kulturhistoriska sammanhanget kring befintlig bebyggelse, där kopplingen och läsbarheten mellan den äldre och den

	utsikten över delar av den befintliga staden	yngre bebyggelsen påverkas.
Domkyrkan från 1846, vars upphöjda läge i staden dominerar stadssiluetten.	Indirekt, bestående: Modern tillägg i stadssiluetten.	Kyrkans karaktärsdrag som dominerande landmärke kan försvagas.
Området Östanbäcken med bevarad oregelbunden planstruktur från 1500-talet och träbebyggelse från tidigt 1800-tal. Ink. Lubbe Nordströms "Öbacka och Norrlands Athen"	Indirekt, bestående: Modernt tillägg i direkt anslutning till Östanbäcken. Byggnadens volym kan skymma utsikten över och synas från Östanbäcken	Karaktären av Östanbäckes karaktär försvagas, blir mindre läsbar och kopplingen till beskrivningen "Norrlands Athen" kan komma att bli svagare.
Topografin vilken ger utblickar mot vattnet	Indirekt, bestående. Byggnadens volym kan skymma utsikten	En ny introduktion i vyn kan försvaga/skymma den visuella länken till vattnet
Sjöfartsstaden Härnösand, och dess hamnmiljöer	Direkt samt indirekt, bestående: Modernt tillägg i stadsbilden. Grönska minskar.	Den historiska kontinuiteten i planstrukturen påverkas i upplevelsevärde, läsbarheten mellan olika tiders planstruktur kan påverkas
Karaktärsbyggnader (nyklassicism) som speglar Härnösands mångsidiga förvaltningsfunktioner.	Indirekt, bestående: Modernt tillägg i stadsbilden med närhet till ett flertal kulturminnesmärkta byggnader	Platsen, uppskattning eller läsbarhet av en karaktärsbyggnad kan påverkats negativt. Byggnadernas dominans och karaktär i förhållande till riksintresse och stadsbild kan påverkas.

Tabellen ger en bekräftelse på att indirekta effekter är större till antalet än direkt effekter vilka har en påverkan på riksintressets värden. Följande analys avspeglar denna balans med fokus effekterna på Härnösands övergripande *karaktär, läsbarhet och kulturhistoriska sammanhang*, inklusive enskilda landskapselement som bidrar till detta.

9.2 DIREKTA KONSKVENSER

KÄNSLIGHET

Simhallen är en solitär i grönska, en central volym och dominerar Kanaludden med sitt karakteristisk svängda tak. Fysiska förändringar av denna byggnad kan potentiellt påverka dess övergripande karaktär.

PLANFÖRSLAG - Parkmiljön väster om Simhallen

30(46)

KULTURMILJÖ OCH STADSILD
SAMRÅDSHANDLING 2016-04-19
DEL AV ÖN 2:52 M.F.L. HOTELL VID KANALUDDEN,
HÄRNÖSAND

Parkmiljön väster om Simhallen består av en sluttande gräsyta, med flera parkträd av varierande ålder. Det finns en minigolfbana mellan träden vilken upptar stor del av ytan. Det finns också ett promenadstråk längs vattnet. Denna sida av Simhallen anses vara känslig ur ett kulturmiljöperspektiv på grund av dess långa historiska kontinuitet (bedömning i AIX kulturmiljöanalys). Planområdet ligger också inom RAÄ 26:1, som omfattar Härnösands äldre stadslager och utgör fast fornlämning. Funktionen i området är framförallt för rekreationssyfte.

Det anses att den mottagande miljön är av MÅTTLIG känslighet för fysisk förändring. Landskap med måttlig känslighet för förändring till följd av en eller flera av följande faktorer:

- landskapstypen har ett regionalt värde men vanlig ur nationell synvinkel och/eller måttligt enkel att återskapa
- några grundläggande funktioner och beståndsdelar i landskapet är inte sårbara
- landskapet har ett visst kulturellt värde eller koppling
- landskapet har en måttlig grad av stillhet/rofylldhet som kan komma att påverkas av föreslagen utveckling

ALTERNATIV PLACERING - Parkmiljön öster om Simhallen

Parkmiljön öster om Simhallen består av stora gräsytor, boulebanor och hårdgjord parkeringsyta. I området också finns en småbåtshamn. Den här sidan av Simhallen anses vara känslig vid stranden men vara tåligare vid parkeringsytorna ur ett kulturmiljöperspektiv (bedömning i AIX kulturmiljöanalys). Funktionen är återigen framförallt för rekreationssyfte.

Det anses att den mottagande miljön är av LÅG känslighet för fysisk förändring. Landskap med låg känslighet vid förändring till följd av en eller flera av följande faktorer:

- landskapstypen är sällsynt ur ett lokalt perspektiv men är vanlig och utbredd och/eller skulle vara enkel att återskapa
- grundläggande funktioner och beståndsdelar i landskapet är inte sårbara
- landskapet saknar kulturellt värde och koppling
- landskapet saknar rofylldhet

Omfattning av direkt påverkan Planförslag

Fornlämningarna i området, vilka illustrerar den historiska betydelsen av denna plats och har varit på plats i tusentals år, kommer att behöva en åtgärd vid genomförandet av planförslaget. Utgrävning av marken kan bli aktuell.

Simhallen är tydligt anlagd som en solitär byggnad i park. Tillägg till denna byggnad (en direkt koppling till det nya hotellet) kan påverka karaktären av simhallen både positivt och negativt. I skrivande stund den exakta formen av tillägg är inte bekräftad.

Att avlägsna en del av parken som omger byggnaden minskar läsbarheten av "solitär i grönska". Fysisk förlust av parkmark reducerar en del av funktionen "rekreationsutrymme". Detta underminerar också kontinuiteten i hur den fysiska användningen av denna mark sett under de senaste 500 åren. Förlusten av äldre träd förändrar områdets karaktär och den speglade relationen med större träd på Mellanholmen. Ingången till kanalen anses vara "mycket känslig" i AIX kulturmiljöanalys.

Det är dock värt att lyfta fram att trots förlusten av parkmark så har den ursprungliga funktionen "rekreationsutrymme" bibehållits. Byggnaderna kommer fortfarande att vara omgivna av grönska och marken fortfarande användas som rekreationsutrymme. Därför kvarstår i viss mån den historiska kontinuiteten, trots att den reduceras rent fysiskt.

En ny funktion för området är att hotellet kan fungera som en utsiktsplats, vilken ger en överblick över staden och en möjlighet att läsa riksintresset och stadens historia. Placeringen av hotellet medger utsikt över centrala riksintressets värden, vilka kan läsas tillsammans - till exempel en vy norrut kan omfatta: - Östanbäcken, Domkyrkan, några av stadens karaktärsbyggnader, rutnätsplanen och historiska hamnmiljöer.

Totalt sett anses planförslaget ha MÅTTLIG NEGATIV påverkan på den fysiska och funktionella användningen av marken. Planförslaget skulle leda till en måttlig förändring av landskapet med en eller flera av följande konsekvenser:

- planförslaget skulle utgöra en betydande förändring av eller påverkan på kvalitet hos landskap av regionalt intresse
- långsiktig eller permanent/oåterkallelig förändring av landskapet
- påverkan kan inte till fullo kompenseras på grund av arten av det planförslag men några funktioner och beståndsdelar kan bibehållas

Omfattning av direkt påverkan Alternativ placering

Det östra alternativet tar huvudsakligen ett område i anspråk som idag är avsett för parkering, och i viss mån parkmark. Återigen kommer det att finnas en anslutning till simhallen men gestaltningen för denna är inte känd i skrivande stund.

Likt planförslaget är den fysiska förlusten av funktionen rekreationsutrymme och parkmark en effekt av alternativ placering men avsett område anses som 'tåligt' och "robust" i AIX kulturmiljöanalys. Detta påverkar den historiska kontinuiteten i hur marken använts för rekreation under de senaste 100 åren. Det är inte heller känt om äldre träd måste avlägsnas för detta alternativ. I likhet med planförslaget kommer en byggnad här att ge möjlighet till en ny vy och utblickar över staden, samtidigt som det förbättrar läsbarheten av stadens årsringar och utveckling.

Totalt sett anses alternativet ha MÅTTLIG NEGATIV påverkan på den fysiska och funktionella användningen av marken.

Omfattning av direkt påverkan Nollalternativ

Nollalternativet innebär att nuvarande markanvändning fortgår i motsvarande omfattning som i nuläge. Det finns därför ingen påverkan på den fysiska och funktionella användningen av marken.

9.3 BETYDELSE AV DIREKTA KONSEKVENSER

Matrisen (sida 17) används för att jämföra känsligheten för påverkan och resulterar i följande betydelse:

	PLANFÖRSLAG	ALTERNATIV PLACERING	NOLL ALTERNATIV
BETYDELSE	MÅTTLIG NEGATIV	LÅG NEGATIV	INGEN

9.4 INDIREKTA KONSEKVENSER

För ändamålet med denna bedömning har fyra representativa utsiktspunkter identifierats utifrån GIS- och 3D-modellsstudier, fältarbete och samråd med Härnösands kommun. De aktuella utsiktspunkterna valdes ut för att vara representativa för vyer i omgivningen och deras sammansättning och kvalitet där kulturellt viktiga värden kan ses i landskapet. Dessa platser har också valts utifrån sin egen kulturella betydelse, till exempel en vy från en historisk gata, eller den plats där motiv för ett historiskt vykort eller foto är vanligt förekommande. Alla representativa utsiktspunkter är platser som är tillgängliga för allmänheten. Kartan på sida 23 visar platser där fotografierna togs.

Omfattningen av studien innebar att fotografering inte kunde göras under både sommar och vinter och därmed kunde inte graden av siktavskärmning som vegetationen tillför bedömas till fullo. Detaljplaneområdet besöktes och fotograferades under mars och april 2016 innan lövsprickning.

Fotografier och fotomontage bifogas som en bilaga till denna rapport och bör ses i samband med följande text .

Omfattning av indirekt påverkan Nollalternativ

Nollalternativet innebär att nuvarande markanvändning fortgår i motsvarande omfattning som i nuläget. Det finns därför ingen påverkan på de kulturhistoriska värden och byggnader som är utpekade i riksintressebeskrivningen.

9.4.1 Utsiktspunkt 1 (UP1) NATTVIKEN

Utsiktspunktens läge i riksintresseområdets yttre gräns är en del av ett populärt promenadstråk. Det är också ett vanligt förekommande motiv på äldre foton och vykort, samt visar en viktig bild av staden och dess silhuett. Flertalet karaktärsbyggnader, som f.d. Post och telegrafhuset, Residenset, samt konsthallen och teatern på Mellanholmen är synliga från denna vy. Norra vattenrummet dominerar historiska foton och vykort och den tydligt avgränsade staden är tydlig från denna utsiktspunkt, där bebyggelsen håller samma höjdskala. Mellanholmen och dess omgivande grönska bidrar också till upplevelsen av vyn.

Individuella värden viktiga för vyn

Domkyrkan anses vara av HÖG vikt, då den har ett centralt fokus i utsiktspunkten och dess signifikans är väl representerad. Vyn ger också en god möjlighet att få överblick över Domkyrkan och dess omgivning.

Norra sundet - kopplingen till vattnet betraktas vara av HÖG vikt, då den är huvudfokus för utsiktspunkten. Från den här utsiktspunkten är stadens koppling till vattnet tydligt läsbar.

Karaktärsbyggnaderna betraktas vara av HÖG vikt då de ligger i utsiktspunktens fokusområde, och är väl representerade i vyn. Den här utsiktspunkten är en av de bättre platserna i staden för att få överblick över de historiskt viktiga byggnaderna.

Den historiska vägsträckningen betraktas vara av MÅTTLIG vikt då den inte är i vyns huvudfokus, men ändå är dess signifikans väl representerad.

Residenset betraktas vara av MÅTTLIG vikt, då dess signifikans är väl representerad i vyn och fastigheten skyddas som byggnadsminne. Från den här utsiktspunkten är utblicken mot Residenset god, men det finns fler och bättre vyer varifrån Residenset kan betraktas.

Omgivande grönska är av MÅTTLIG vikt, då den inte har huvudfokus i vyn men bidrar till stadens karaktär och finns representerad i vyn. I det här fallet är utsiktspunkten en god vy för att betrakta den tydligt avgränsade staden.

Landstatshuset, Post- och telegrafhuset, Domkapitalhuset betraktas av LÅG vikt, då de är viktiga karaktärsbyggnader men de är inte huvudfokus för vyn, även de är representerade i utsiktspunkten. Den här utsiktspunkten är inte den mest lämpliga vyn för att betrakta byggnaderna.

Konsthallen och teatern anses vara av LÅG vikt då de inte är byggnader som besitter särskilda kulturhistoriska värden, men de är ändå representerade i vyn. Utsiktspunkten är i det här fallet bra men inte den bästa eller enda platsen för att betrakta byggnaderna.

Vyns övergripande värde

Byggnaderna som beskrivs ovan har alla en individuell känslighet gentemot en introduktion av en byggnad som skulle påverka deras förhållande till stadsbilden. Ögat dras naturligt mot Domkyrkan och även mot Residenset. Som helhet så illustrerar vyn en tydligt avgränsad stad, där bebyggelsen håller samma höjdskala.

Utsiktspunkten ger en tydlig vy över staden, där många byggnader omnämnda i riksintressebeskrivning är synliga. Läsbarheten av stadsbilden och berörda byggnader är tydlig härifrån. Det är en av de mer lämpliga platserna för att få en överblick av staden och den starka kopplingen till vattnet. Det finns inga tvivel kring varför den här vyn är vanligt förekommande på stadens vykort.

Vyn är skattad som av MÅTTLIG VÄRDE, och är regionalt sett viktig, där stadens viktiga karaktärsbyggnader får ett högre värde av att kunna ses samtidigt.

Omfattning av påverkan Planförslaget

Byggnaden i planförslaget får en placering bakom övriga landskapselement i vyn och blockerar eller reducerar inte kulturmiljövärden knutna till riksintresset. Från den här utsiktspunkten läser man hotellbyggnadens placering till Mellanholmen. Byggnaden blir ett tillägg i vyn och leder ögat ner mot kanalens inlopp. Byggnaden kan ses bakom teatern men förtar inte dess värden i vyn. Härifrån betraktar man byggnadens långsida, och den rektangulära formen gör påverkan på Domkyrkans, Landstatshuset och Telegrafhuset mindre påtaglig, då de alla har ett uppsträvande formspråk. Emellertid är byggnadens silhuett ett tillägg i vyn över staden och dess karaktärsbyggnader.

Byggnadens gestaltning och fasad kommer vara viktiga för att få den att smälta in med omgivningen. Skalan, volymen och silhuetten i planförslaget upplevs som lämplig under dagtid, men det kan tänkas att byggnaden kommer att vara betydligt mer iögonfallande och upplevas dominant i högre utsträckning under dygnets mörka timmar.

Årstidsväxlingar kommer inte påverka utsiktspunkten utblickar mot byggnaden.

Överlag kan påverkan konstateras vara av LÅG NEGATIV karaktär för de kulturhistoriska värdena och byggnader som är utpekade i riksintressebeskrivningen, samt för vyns helhet och stadens silhuett.

Omfattning av påverkan Alternativ placering

Skillnaden mellan planförslaget och den alternativa placeringen är av LÅG NEGATIV vikt sett från den här vypunkten. Den alternativa placeringen kommer något närmre teatern, men överlag så är det visuella intrycket snarlikt mellan de två alternativen. Kan konstateras att påverkan på stadsbild och riksintressets utpekade kulturmiljöer har små negativa effekter.

9.4.2 Utsiktspunkt 2 (UP2) GÅDEÅPARKEN (mot nordost)

Vypunktens läge ger utblick över vattnet från Hospitalsgatan/Gådeåparken, vilken är en historisk park och ett populärt promenadstråk. AIX kulturmiljöanalys har klassificerat vägen som mycket känslig och parken som känslig. Domkyrkan från 1846, vars upphöjda läge i staden dominerar stadssiluetten, ses tydligt härifrån. Kopplingen till vattnet genom inloppet från södra sundet, och simhallens roll som solitär i grönska är viktiga värden. Stadssiluetten, den tydligt avgränsade staden där bebyggelsen håller samma höjdskala är visuellt viktig för vypunkten.

Individuella värden viktiga för vyn

Domkyrkan anses som vara av HÖG vikt, då den har ett centralt fokus i utsiktspunkten och dess signifikans är väl representerad. Vyn ger också en god möjlighet att få överblick över Domkyrkan och dess omgivning och är en av stadens bästa vyer över kyrkan.

Simhallen anses som vara av HÖG vikt, då den har ett centralt fokus i utsiktspunkten och dess signifikans är väl representerad. Vyn ger också en god möjlighet att få överblick över Domkyrkan och dess omgivning och är en av stadens bästa vyer över kyrkan.

Södra sundet - kopplingen till vattnet betraktas vara av HÖG vikt, då den är huvudfokus för utsiktspunkten. Från den här utsiktspunkten är stadens koppling till vattnet tydligt läsbar. Och är en av de bästa vyerna för att betrakta staden och dess nära relation till vattnet.

Omgivande grönska betraktas vara av MÅTTLIG vikt då den inte är i vynes huvudfokus, men ändå är dess signifikans i staden väl representerad. I det här fallet är vypunkten ett bra alternativ för att betrakta principen "solitär i grönska" och grönskans roll i den läsbara historiska kontinuiteten.

Östanbäcken betraktas vara av MÅTTLIG vikt då den inte är i vynes huvudfokus, men ändå är dess signifikans väl representerad. Utsiktspunkten är inte den bästa för att betrakta områdets karaktär.

Landstatshuset betraktas vara av LÅG vikt då den inte är i vynes huvudfokus, men ändå är dess signifikans väl representerad. Utsiktspunkten är inte den bästa för att betrakta områdets karaktär.

Vyns övergripande värde

Simhallen dominerar vyn, med sitt välvda tak vilket bildar en skarp linje mot skyn. Den historiska entrén till Härnösand, vid vattnet, är fortfarande påtaglig härifrån, liksom läsbarheten av stadsbilden och berörda byggnader.. Det är en av de mer lämpliga platserna för att få en överblick av topografin och Domkyrkans dominans med sitt höga topografiska läge. Bebyggelsen håller samma höjdskala, med undantag för simhallen som representerar planeringsprincipen solitär i grönska. Södra sundet ger bra förutsättningar för att betrakta staden och dess relation till vattnet.

Södra sundet - kopplingen till vattnet betraktas vara av HÖG vikt, då den är huvudfokus för utsiktspunkten. Från den här utsiktspunkten är stadens koppling till vattnet tydligt läsbar. Och är en av de bästa vyerna för att betrakta staden och dess nära relation till vattnet.

Även ur ett regionalt perspektiv är vyn att betrakta av MÅTTLIGT VÄRDE. Karaktärsbyggnaderna och utpekade kulturmiljöer vinner på att ses i sin kontext, där deras anknytning till varandra blir mer läsbar.

Omfattning av påverkan Planförslag

Hotellet blir ett signifikant tillägg i vyn vilket tillför nya attribut och blir en naturlig blickpunkt. Det bryter den sammanhållna stadssiluetten, följer inte topografins förutsättningar och blir en ny solitär i grönska. Från den här vinkeln ger hotellet en viss fördunklande effekt på Domkyrkan, och det är främst den västra delen av kyrkan som fortfarande är synlig. En del grönska kommer behöva avlägsnas för att ge plats åt byggnaden, men det finns fortfarande en grön zon mellan hotellet och kanalen. Siktlinjer mellan Östanbäcken och kanalen är fortfarande tydliga, däremot påverkas Domkyrkans tydlighet som dominerande landmärke till viss del., främst gällande läsbarhet och kontext. Det bör dock noteras att Östanbäcken på sommaren inte är synlig genom träden och detta sammanhang sker ingen påverkan.

Mellanrummet som blir mellan hotell och simhall förstärker deras roller som två solitärer i grönska, och därmed förlorar simhallen sin dominerande roll som ensam solitär på Kanaludden. Huruvida kopplingen till vattnet förändras är svårt att precisera. Nuvarande grönska fungerar som en länk mellan staden och vattnet. Den nya byggnaden, som ersätter grönskan skapar en annan koppling till vattnet. Nuvarande länk försvinner men ersätts av en annan typ av länk mellan stad och vatten.

Byggnadens gestaltning och fasad kommer vara viktiga för att få den att smälta in med omgivningen, även beroende på avsedd effekt av gestaltning. Skalan, volymen och siluetten skapa en dominant solitär från den här vyn.

Planförslaget upplevs som lämpligt under dagtid, men det kan tänkas att byggnaden kommer att vara betydligt mer iögonfallande och upplevas dominant i högre utsträckning under dygnets mörka timmar. Nattetid kan byggnaden komma att bli vyns huvudsakliga blickpunkt- ett modernt och iögonfallande landmärke. Byggnadens understa våningar kommer under sommartid att skymmas av omgivande grönska, annars har årstidsväxlingar ingen inverkan på byggnadens synlighet i landskapet.

Överlag bedöms påverkan vara av MÅTTLIG NEGATIV karaktär för de kulturhistoriska värden och byggnader som är utpekade i riksintressebeskrivningen, samt för vyns helhet och stadens siluett.

Omfattning av påverkan Alternativ placering

Placeringen av en byggnad på östra sidan om simhallen har ingen döljande effekt på kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, även om det innebär ett tillägg i vyn. Det följer inte topografin och blir en solitär i grönska. Det finns en fysisk koppling mellan hotellet och simhallen och- beroende på hotellets gestaltning och val av fasadmateri- finns förutsättningar för att de två byggnaderna kan läsas som en solitär.

Domkyrkan kan fortfarande betraktas som det dominerande landmärket väster om simhallen, även om en hotellbyggnad på östra sidan kan ha förmågan att dra blickarna till sig. Hotellets moderna uttryck och rektangulära form kan däremot ha en förlåtande effekt när det gäller risk för konkurrens, eftersom Domkyrkans och hotellets formspråk är olika, liksom effekten av ett äldre och ett nutida landmärke är att de kan komplettera varandra.

Likt planförslaget kommer gestaltning och val av fasadmateri vara av stor vikt för relationen mellan simhallen och omgivande landskap. Planförslaget upplevs som lämpligt under dagtid, men det kan tänkas att byggnaden kommer att vara betydligt mer iögonfallande och upplevas dominant i högre utsträckning under dygnets mörka timmar. Byggnadens understa våningar kan under sommartid komma att skymmas av omgivande grönska, annars har årstidsväxlingar ingen inverkan på byggnadens synlighet i landskapet.

Överlag bedöms påverkan vara MÅTTLIG NEGATIV för de kulturhistoriska värden och byggnader som är utpekade i riksintressebeskrivningen, samt för vyns helhet och stadens silhuett.

9.4.3 Utsiktspunkt 3 (UP3) KORSMÄSSVÄGEN

Vypunktens läge vid Korsmässvägen, Kattastrand, ger utblick över vattnet och in mot Södra sundet. Ur detta perspektiv är uddens träd dominerande över bebyggelsen med bergsryggen i fonden och Domkyrkan som reser sig över staden till höger om simhallen. Simhallens roll som riktmärke och solitär är inte lika påtagligt från den här vyn, som också är belägen utanför riksintresseområdet. Själva läget är lågt och platt och vattenrummet kring Södra sundet dominerar vyn.

Individuella värden viktiga för vyn

Domkyrkan anses vara av HÖG vikt, då den har ett centralt fokus i utsiktspunkten och dess signifikans är väl representerad. Den är också den enda byggnad som bryter mot den sammanhållna stadsilhuetten höjd. Vyn ger en god möjlighet att få överblick över Domkyrkan och dess omgivning.

Simhallen anses som vara av MÅTTLIG vikt, då den har ett centralt fokus i utsiktspunkten men både avstånd och den låga vinkeln ger mindre bra förutsättningar för att kunna läsa ut simhallens roll som solitär i grönska. Ur den här vinkeln hamnar simhallen under trädlinjen, grönskan tar över, och vyn ger inga bra förutsättningar för att betrakta simhallen.

Södra sundet - kopplingen till vattnet betraktas vara av HÖG vikt, då den är huvudfokus för utsiktspunkten och dominerar vyn. Från den här utsiktspunkten är stadens koppling till vattnet tydligt läsbar, med en känslig strandlinje som leder ögat mot kanalens inlopp Och är en av de bästa vyerna för att betrakta staden och dess nära relation till vattnet.

Omgivande grönska betraktas vara av MÅTTLIG vikt då den inte ligger i vyns huvudfokus, men ändå är dess signifikans i staden väl representerad.

Stadssilhuetten anses vara av MÅTTLIG vikt, då den visar på topografin och den låga sammanhållna bebyggelsen vilken följer terrängen, men det låga läget ger inte den bästa vyn för att betrakta stadssilhuetten.

Vyns övergripande värde

Södra sundet dominerar vyn, med sitt vattenrum som fortsätter in mot staden och Nattviken. Den historiska entrén till Härnösand är fortfarande påtaglig härifrån.

Vyn är skattad som av MÅTTLIG VÄRDE, och är regionalt sett viktig. Det är en av de mer lämpliga platserna för att få en överblick av stadsbilden och dess starka koppling till vattnet. Bebyggelsen håller samma höjdskala, och Södra sundet ger bra förutsättningar för att betrakta staden och dess relation till vattnet.

Omfattning av påverkan Planförslag

Hotellet blir ett signifikant tillägg i vyn vilket tillför nya attribut och blir en ny naturlig blickpunkt. Det bryter den sammanhållna stadssilhuetten och följer inte topografins förutsättningar och blir på så sätt en ny solitär i grönska. Från den här vinkeln hamnar hotellet bakom simhallen som fortfarande kan betraktas som en framträdande solitär i grönska. Placeringen kommer ge en viss döljande effekt av kanalens inlopp och bakomliggande bebyggelse. En del grönska kommer behöva avlägsnas för att ge plats åt byggnaden, men det finns fortfarande en grön zon mellan hotellet och kanalen. Domkyrkans tydlighet som dominerande landmärke påverkas till viss del.

Huruvida kopplingen till vattnet förändras är svårt att precisera. Nuvarande grönska fungerar som en länk mellan staden och vattnet. Den nya byggnaden, som ersätter grönskan skapar en annan koppling till vattnet. Nuvarande länk försvinner men ersätts av en annan typ av länk mellan stad och vatten.

Byggnadens gestaltning och fasad kommer vara viktigt för att få den att smälta samman med omgivningen, även beroende på avsedd effekt av gestaltning. Antingen kan skalan, volymen och silhuetten skapa en dominant solitär från den här vyn.

Planförslaget upplevs som lämpligt under dagtid, men det kan tänkas att byggnaden kommer att vara betydligt mer iögonfallande och upplevas dominant i högre utsträckning under dygnets mörka timmar. Natttid kan byggnaden komma att bli vyns huvudsakliga blickpunkt- ett modernt och iögonfallande landmärke. Byggnadens understa våningar kommer under sommartid att skymmas av omgivande grönska, annars har årstidsväxlingar ingen inverkan på byggnadens synlighet i landskapet.

Överlag bedöms påverkan vara av MÅTTLIG NEGATIV karaktär för de kulturhistoriska värdena och byggnader som är utpekade i riksintressebeskrivningen, samt för vyns helhet och stadens silhuett.

Omfattning av påverkan Alternativ placering

Placeringen av en byggnad på östra sidan om simhallen har en viss döljande effekt på kulturhistoriskt värdefull bebyggelse såväl som stadsbilden, och om det innebär ett tillägg i vyn. Byggnaden följer inte topografin och blir en konkurrent till Domkyrkans roll som stadens dominerande landmärke vilket till stor del beror på att placeringen upplevs som närbelägen med kyrkan. Den fysiska kopplingen mellan hotellet och simhallen saknas och hotellet upplevs dominant och överskuggande i förhållande till simhallen.

Här är gestaltning och val av fasadmateriäl ytterst viktiga för att mildra byggnadens påverkan på stadsbilden och som dominant landmärke

Domkyrkan får konkurrens om rollen som det dominerande landmärket. Hotellets moderna uttryck och rektangulära form kan däremot ha en förlåtande effekt när det gäller risk för konkurrens, eftersom Domkyrkans och hotellets formspråk är olika, liksom effekten av ett äldre och ett nutida landmärke är att de kan komplettera varandra.

Likt planförslaget kommer gestaltning och val av fasadmateriäl vara av stor vikt för relationen mellan simhallen och omgivande landskap. Alternativ placering upplevs som mindre lämplig i jämförelse med planförslaget. Det kan också tänkas att byggnaden kommer att vara betydligt mer iögonfallande och upplevas dominant i högre utsträckning under dygnets mörka timmar. Byggnadens understa våningar kan under sommartid komma att skymmas av omgivande grönska, annars har årstidsväxlingar ingen inverkan på byggnadens synlighet i landskapet.

Överlag bedöms påverkan vara MÅTTLIG NEGATIV för de kulturhistoriska värden och byggnader som är utpekade i riksintressebeskrivningen, samt för vyns helhet och stadens silhuett, och alternativ placering upplevs som mindre lämplig i jämförelse med planförslaget.

9.4.4 Utsiktspunkt 4 (UP4) TELEGRAFRÄND

Fysiskt belägen inom riksintresset och i utpekad värdekärna vid Östanbäcken. Läget intill Domkyrkoparken ger en upphöjd utblick över området kring Östanbäcken, och är även ett populärt turiststråk, såväl som vanligt motiv på äldre vykort. När det gäller synlighet dominerar Östanbäcken vyn och ger utblickar ned mot vattnet och den historiska vägsträckningen längs med strandlinjen, och Kanaluddens karakteristiska grönska, samt topografin som ger horisonten en framträdande roll.

Individuella värden viktiga för vyn

Karaktärsbyggnaderna betraktas vara av HÖG vikt då de ligger i utsiktspunktens fokus, och dess signifikans är väl representerad i vyn. Den här utsiktspunkten är en av de bästa platserna i staden för att få överblick över de historiskt viktiga byggnaderna.

40(46)

KULTURMILJÖ OCH STADSILD
SAMRÄDSHANDLING 2016-04-19
DEL AV ÖN 2:52 M.F.L. HOTELL VID KANALUDDEN,
HÄRNÖSAND

Den historiska vägsträckningen betraktas vara av MÅTTLIG vikt då den inte är huvudfokus i vyn, men ändå är dess signifikans väl representerad.

Utblickar mot vattnet skapade av de topografiska förutsättningarna, där vägsträckningen betraktas vara av LÅG vikt, då den inte är vynes huvudsakliga blickpunkt, men ändå är en stor del av utsiktspunktens vy. I det här fallet är inte avsedd vypunkt det mest gynnsamma läget för att en topografisk utblick ned mot vattnet.

Vyns övergripande värde

Det här är ett tydligt exempel på hur vynes olika delar har ett större värde betraktade var för sig än som en helhet. Som en enhet har träbebyggelsen kring Östanbäcken ett pedagogiskt värde för att läsa och förstå topografin och dess förutsättningar, genom sina vindlande karakteristiska gator. Den här vyn är vanligt förekommande på äldre vykort, upplevs av många som besöker Domkyrkan och sedan tar sig ner till vattnet genom Östanbäcken. Det finns en glimt av södra sundet och fastlandet mittemot, vilket bidrar till förståelsen för det upphöjda läget.

Vyn är skattad som av MÅTTLIG VÄRDE, och är för området sett viktig, där Östanbäckens viktiga karaktärsbyggnader får ett högre värde av att kunna ses i kombination med varandra.

Omfattning av påverkan Planförslag

Byggnaden i planförslaget får en placering bakom övriga landskapselement i vyn och blockerar eller reducerar inte kulturmiljövärden knutna till riksintresset. Läget ger en vy där hotellbyggnadens kortsida blir synlig, och därigenom blir den visuella påverkan mindre omfattande, vilket ger ett obetydligt tillägg stadsilhuetten. Även här är gestaltning och material gällande fasaden viktiga för uttryck och möjligheten att smälta in i omgivningen. Dag- och nattetid kommer innebära en viss skillnad i ljusbilden. Idag har Östanbäcken en låg gatubelysning, anpassad till områdets karaktär och skala. Nattetid då hotellets ljusbild är en annan påverkas vyn i högre utsträckning, det blir en naturlig blickpunkt. Hotellet kan bli ett modernt tillägg i den annars så sammanhållna miljön och karaktären i Östanbäcken, sedd från Telegrafgränds krön. Viktigt är också att om man däremot fortsätter backen i Telegrafgränd ner mot vattnet försvinner hotellbyggnaden snart ur vyn.

Överlag bedöms påverkan vara LÅG NEGATIV för de kulturhistoriska värdena och byggnader som är utpekade i riksintressebeskrivningen, samt för vynes helhet och stadens silhuett.

Omfattning av påverkan Alternativ placering

Den alternativa placeringen ger hotellbyggnaden ett läge i vyn bakom övriga landskapselement, och därför kommer byggnaden inte blockera eller skymma några byggnader eller utpekade områden av kulturhistoriskt värde. Oavsett årstid så kommer vegetation skymma hotellbyggnaden, då framförallt under sommartid när träden grönskar.

Överlag bedöms påverkan vara LÅG NEGATIV för de kulturhistoriska värden och byggnader som är utpekade i riksintressebeskrivningen, samt för vyns helhet och stadens silhuett.

9.5 BETYDELSE AV INDIREKTA KONSEKVENSER

Matrisen (sida 20) a används för att jämföra känsligheten mot påverkan och resulterar i följande betydelse:

	PLANFÖRSLAG	ALTERNATIV PLACERING	NOLL ALTERNATIV
BETYDELSE <i>UP1 Nattviken</i>	LÅG NEGATIV	LÅG NEGATIV	INGEN
<i>UP2 Gådeåparken</i>	MÅTTLIG NEGATIV	MÅTTLIG NEGATIV	INGEN
<i>UP3 Korsmässvägen</i>	MÅTTLIG NEGATIV	MÅTTLIG NEGATIV	INGEN
<i>UP4 Telegrafgränd</i>	LÅG NEGATIV	LÅG NEGATIV	INGEN
GENOMSnitt	MÅTTLIG/LÅG NEGATIV	MÅTTLIG/LÅG NEGATIV	INGEN

10 Sammanfattning och slutsats av indirekt och direkt betydelse

	PLANFÖRSLAG	ALTERNATIV PLACERING	NOLL ALTERNATIV
BETYDELSE <i>DIREKT PÅVERKAN</i>	<i>MÅTTLIG NEGATIV</i>	<i>LÅG NEGATIV</i>	INGEN
<i>INDIREKT PÅVERKAN</i>	<i>MÅTTLIG/LÅG NEGATIV</i>	<i>MÅTTLIG/LÅG NEGATIV</i>	INGEN
<i>TOTALEFFEKT</i>	MÅTTLIG NEGATIV	MÅTTLIG/LÅG NEGATIV	INGEN

- Den generella slutsatsen kring påverkan gällande planförslaget är att det har en måttlig negativ inverkan på riksintresset Härnösand [Y 21].
- Den generella slutsatsen kring påverkan gällande alternativ placering är att det har en måttlig/låg negativ inverkan på riksintresset Härnösand [Y 21].
- Planförslaget eller det alternativa förslaget påverkar inte karaktärsdrag, strukturer, funktioner och samband som utgör förutsättningar för riksintresset i den mån att det inte längre är läsbart. Däremot har både planförslag och alternativ placering en viss inverkan på ovan nämnda attribut, och planförslaget har en viss reducerande effekt av Domkyrkans dominans som stadens landmärke. Negativ inverkan kan anses bli så pass liten att området inte i något avseende förlorar sitt värde som riksintresse.
- Att använda utsiktspunkter har varit ett viktigt redskap för att utreda placeringarnas lämplighet ur ett kulturmiljöperspektiv. Den visuella påverkan från utsiktspunkter på olika platser i staden varierar och ger inte en enhetlig fördel för något av alternativen. Med utgångspunkt i riksintresset Härnösand [Y 21] kan konstateras att slutsatsen kring påverkan gällande planförslaget är att det har en måttlig negativ inverkan på riksintresset Härnösand [Y 21]. När det gäller alternativ placering är slutsatsen att det har en måttlig/låg negativ inverkan på riksintresset Härnösand [Y 21].
- En etablering av en hotellbyggnad på Kanaludden oavsett om planförslag eller alternativ placering avses, anses inte innebära påtaglig skada för riksintresset för kulturmiljövård. Detta innebär att en etablering är möjlig, där förutsättningen är en byggnad av samma volym som den som använts avseende fotomontage för vypunkter. Byggnadens gestaltning och fasadens material och uttryck är viktiga attribut och avgörande för byggnadens möjlighet att smälta in i stadsbild och stadens silhuett, få den att "höra till" Härnösand.

11 Kumulativa effekter

Följande frågor har lyfts för att utreda om planförslag eller alternativ placering kan ha några kumulativa effekter på riksintresse eller stadsbild.

- Finns det risk för flera likartade åtgärder följer och medför större konsekvenser, en kumulativ effekt?
- Finns risk för ytterligare bebyggelse där höjd är ett viktigt arkitektoniskt attribut?
- Ytterligare bebyggelse i anslutning till simhallen, vilken tar mer parkmark i anspråk?
- Kommer hotellets verksamhet skapa andra svårigheter för kulturmiljövärden inom riksintresseområdet?

Inga liknande projekt finns på förslag, projektet på Kanaludden är unikt för staden. Vid skrivande stund är det anses att det inte finns risk för kumulativa effekter från hotellet i kombination med andra projekt.

12 Åtgärdsförslag

Varken planförslag eller alternativ placering är optimala markområden för en hotelletablering sett ur ett kulturmiljöperspektiv. När det gäller planförslaget kan fast fornlämning (stadslager) kan komma att påverkas, likaså behöver träd och parkmark tas i anspråk. En alternativ placering öster om simhallen innebär att inga fasta fornlämningar berörs, äldre träd behöver inte tas i anspråk i lika hög utsträckning, kulturmiljövärden knutna till riksintresset och stadsbilden påverkas generellt något mindre. Att uppföra en lägre byggnad, oavsett placering, kan eventuellt ge en mindre påverkan på riksintresse för kulturmiljövård samt stadsbild utifrån ett antal utsiktspunkter, men ger inte en generell mindre påverkan för helheten.

13 Underlag

Tryckta källor

'Seeing History in the View: A method for assessing heritage significance in views' – English Heritage 2011

Otryckta källor

Detaljplan 460 Härnösand kommun, 2010

Riksintressen för kulturmiljövården – Västernorrlands län (Y). Riksantikvarieämbetet. Y län beslut RAÄ 1996-08-27. Dokument uppdaterat 2013-09-11.

Schibbye B m.fl. *Härnösand, Stadens gröna struktur. Inventering, ananlys, och förslag*. (Grönplan) Schibbye landskap 1998

Översiktsplan 2011-2025, *En balans mellan att utveckla och bevara* (ÖP) 2011

Översiktsplan för Härnösands kommun. Underlag om kulturmiljöer. Rapport 2009:6. Murberget, Läns museet Västernorrland

Översyn av riksintressen i Västernorrland – en pilotstudie i Härnösand. Länsstyrelsen i Västernorrland. Rapport nr 2013:15

Arkiv

Härnösands kommunarkiv

Murberget, Läns museet Västernorrlands arkiv

Elektroniska källor

Bebyggelseregistret, Riksantikvarieämbetet, 2016

Fornsök, Riksantikvarieämbetet, 2016

Härnösands historia, harnosand.se 2016

Rättsnätet, notisum.se 2016

Bilagor

BILAGA 1 Fotomontage och utsiktspunktsanalys

46(46)

KULTURMILJÖ OCH STADSILD
SAMRÅDSHANDLING 2016-04-19
DEL AV ÖN 2:52 M.F.L. HOTELL VID KANALUDDEN,
HÄRNÖSAND